

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
INFORMATIKOS IR STATISTIKOS KATEDRA

TOMAS ŠUMSKAS
Verslo teisės studijų programa
VRTmn6-02 grupė

ELEKTRONINIŲ AUKCIONŲ TEISINIS REGLAMENTAVIMAS

Magistro baigiamasis darbas

DARBO VADOVAS:
dr. Irmantas Rotomskis

Vilnius, 2007

TURINYS

TURINYS	1
ĮVADAS	3
I. BENDROJI AUKCIONŲ SAMPRATA	8
1. Istorija, sąvoka, tipai.....	8
2. Aukciono sąvoka Lietuvos Respublikos įstatymuose	12
3. Aukciono požymiai ir savybės	14
4. Aukcione dalyvaujantys asmenys.....	21
II. E. AUKCIONAS - AUKCIONŲ VYKDYMO BŪDAS	23
1. E. aukciono samprata.....	23
2. E. aukcionų rūšys.....	25
3. Tradicinio ir e. aukciono skirtumai	28
3.1. Tarpininkas e. aukcione.....	28
3.2. Proceso trukmės ir rizikos problema	35
3.3. Viešoji oferta ir sandorio sudarymo momentas.....	38
III. TEISĖS PAŽEIDIMAI E. AUKCIONUOSE	44
1. Pažeidimų tipai ir mastas e. aukcionuose	44
2. Vartotojų teisių apsaugos mechanizmai	47
2.1. E. aukcionų administratorių taikomi apsaugos mechanizmai	47
3.2. Vartotojų teisių gynimo organizacijų veikla	50
2.3. Kiti e. aukcionų vartotojų apsaugos mechanizmai	52
3. Valstybės priemonės vartotojų teisėms užtikrinti.....	55
IŠVADOS, REKOMENDACIJOS, PASIŪLYMAI.....	58
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	60
SANTRAUKA	64
SUMMARY	65

ĮVADAS

Temos aktualumas ir problematika

Įvykęs spartus kompiuterinių technologijų vystymasis ir plėtra smarkiai įtakojo daugelio žmogaus veiklos sričių vystymąsi ir visuomenės pokyčius. Ne išimtis ir verslas. Tokios e. verslo rūšys kaip verslas verslui (B2B – *business to business*), verslas vartotojui (B2C – *business to consumer*) mums yra labiausiai įprastos ir sudaro didžiausią elektroninės komercijos dalį (atitinkamai 80% ir 10-15% visos e. komercijos)¹. Nenuostabu, kad būtent joms skiriamas didžiausias dėmesys ir teisinime reguliavime, bei teisinėje doktrinoje. Tačiau elektroninė komercija neapsiriboja vien šiomis kategorijomis.

Pastaruoju metu pasaulyje dideliais tempais vystosi palyginti jaunas elektroninės komercijos modelis – vartotojai vartotojams (C2C - *consumer to consumer*), dažniausiai pasireiškiantis kaip elektroniniai aukcionai. Nors šiuo metu C2C teužima 2-3% rinkos, tačiau pajamos ir sudaromų sandorių skaičius išties didelis ir nuolatos auga. 2005 metų liepos mėnesio duomenimis net 724.000 amerikiečių eBay aukcionas buvo pagrindinis arba antras pajamų šaltinis². Japonijoje 30% interneto vartotojų yra ką nors pardavinėję Yahoo! aukcione ir net 55% – sėkmingai įsigiję prekę³. 2006 metais aukcionų pajamos išaugo 29%⁴, o 2010 metais planuojama 64 milijardų dolerių apyvarta vien tik JAV.

Neabejotina, kad ir Lietuvoje sparčiai kylant kompiuterizacijos lygiui, interneto vartotojų skaičiui (2007 m. I ketvirčio duomenimis, asmeninius kompiuterius turėjo 40,3% šalies namų ūkių, internetu naudojosi 42% namų ūkių⁵), bei ateinant tokiems e. komercijos milžinams kaip *Amazon.com*⁶ bei *PayPal*⁷, tik laiko klausimas kada e. aukcionai taps populiarūs ir mūsų šalyje. Jau dabar šalyje sėkmingai veiklą vykdo vis daugiau e. aukcionų, tačiau didėjantis vartotojų skaičius reiškia ir neišvengiamus konfliktus bei nesutarimus tarp šalių. Kaip ir bet kuri kita socialinė sritis, taip ir e. aukcionai nėra elektroniniai laukiniai vakarai ir negali egzistuoti teisiniame vakuume, šių

¹ Informacinių technologijų teisė / M. Civilka ir kt. – Vilnius 2004, 216p.

² http://www.thebidfloor.com/eBay_statistics.htm: 2007.01.26

³ Kubota T. Legal Concerns Against Auctions and Securities Conventions: A Japanese Perspective // Global Information Technology and Competitive Financial Alliances 2006, Idea group Inc. 296p.

⁴ eBay Inc. Announces Fourth Quarter And Full Year 2006 Financial Results, http://investor.ebay.com/financial_releases.cfm 2007.01.26

⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanclerio Valdemaro Sarapino įžanginė kalba “E. valdymas Lietuvoje: iššūkiai, rezultatai ir iniciatyvos” tarptautinėje konferencijoje “E. valdymas: siekiant pasitikėjimo ir gyvenimo kokybės”: 2007.10.08

⁶ M. Urbonas Alfa.lt, <http://alfa.lt/straipsnis/148849#> : 2007.09.02

⁷ “PayPal” visiškai įteisinta Lietuvoje // Veidas. 2007 spalio 11, Nr. 41, 9 p.

konfliktų sprendimui reikalingas tinkamas teisinis reguliavimas. Tačiau ar Lietuvos įstatymai pakankamai reglamentuoja e. aukcionų veiklą? Ar esamas aukcionų teisinis reguliavimas pateisina e. aukciono dalyvių lūkesčius, apsaugo jų teises ir yra veiksmingas? Jei ne, tai koks jis turėtų būti? Į šiuos klausimus ir pabandydysime atsakyti šiame darbe.

Tiek elektroniniai tiek tradiciniai aukcionai Lietuvos teisėje vis dar yra *terra incognita*. Tai visiškai suprantama, šie visuomeniniai santykiai Lietuvoje niekuomet nebuvo populiarūs. Iki šiol dažnai vienetinis gaminys parduodamas tam, kas pirmas nori jį įsigyti, o ne tam kas pasiūlo didžiausią kainą (pvz. naudotų automobilių rinkoje). Dėl šios priežasties ir diskusijų, tyrimų ar teismų praktikos šia tema nedaug, arba visai nėra. E. aukcionai norėdami vykdyti veiklą turi prisiimti didelę riziką dėl nežinios teisiniame reguliavime, o tai stabdo šios ūkio šakos plėtrą.

Siekiant atsakyti į išsikeltus klausimus, darbe daugiausia remsimės užsienio valstybių sukaupta patirtimi, pirmiausia Anglijos, Australijos, Vokietijos, JAV t.y. šalių kur gilios šių visuomeninių santykių tradicijos. Daug dėmesio bus skiriama ne tik šių valstybių teisės aktams, byloms, bei mokslininkų mintims, bet ir didžiųjų aukcionų, tokių kaip *Amazon.com*, *eBay*, *Yahoo!* veiklos taisyklėmis, kurie jau įrodė, kad e. aukcionai gali būti populiarūs, pelningi ir pakankamai saugūs jei yra tinkamai sureguliuoti.

Tyrimo objekto ir dalyko nustatymas

Tyrimo objektas

Tyrimo objektas yra e. aukcionų teisinis reglamentavimas.

Tyrimo dalykas

Tyrimo dalykas yra aukcionai vykdomi elektroninėje erdvėje.

Tyrimo tikslo ir uždavinių išskėlimas

Tyrimo tikslas

Šio tyrimo tikslas – ištirti ar Lietuvos Respublikoje esamas elektroninių aukcionų teisinis reglamentavimas pakankamai veiksmingas, kad pateisintų aukciono dalyvių lūkesčius, apgintų jų interesus, bei užtikrintų teises ir pareigas.

Tyrimo uždaviniai

Siekiant minėto baigiamojo darbo tikslo, keliami tokie tyrimo uždaviniai:

1. Ištirti tradicinių aukcionų rūšis, požymius ir atskleisti sąvoką, remiantis Lietuvos respublikos teisės aktais ir aukcionų teorija.
2. Išanalizuoti elektroninius aukcionus, jų teisinio reguliavimo panašumus ir skirtumus lyginant su tradiciniais aukcionais, remiantis teorija, užsienio valstybių ir Lietuvos Respublikos teisės aktais, teismų praktika, aukcionų taisyklėmis.
3. Išnagrinėti elektroninių aukcionų veiklos pažeidimus ir nustatyti priemones draudžiamos veikos užkirtimui.
4. Pateikti išvadas ir pasiūlymus e. aukcionų teisiniam reguliavimui pagal tyrimo rezultatus.

Tyrimo metodai

Iškeltiems darbo uždaviniams įgyvendinti, tyrimo metu kompleksiskai bus panaudoti įvairūs teoriniai ir empiriniai tyrimo metodai.

Teoriniai tyrimo metodai

Darbe bus naudojamas *analizės* metodas. Bus išskiriamos atskiros aukciono sudėtinės dalys, kurios vėliau bus nagrinėjamos atskirai.

Analogijos metodu, bus ieškoma panašumų ir skirtumų tarp tradicinių ir elektroninių aukcionų.

Darbe plačiai naudojamas *lyginimo* metodas, suteikiantis galimybę išanalizuoti Lietuvos ir kitų valstybių teisės aktus, tarptautinius teisės dokumentus, aukcionų nuostatas, bylas, teisės doktriną įtvirtinančius aukcionų teisinį reglamentavimą, bei juos tarpusavyje palyginti.

Apibendrinimo metodas tyrime buvo pasitelktas išanalizuotai medžiagai apibendrinti, išvadoms ir pasiūlymams suformuluoti.

Empiriniai tyrimo metodai

Pagrindinis tyrimo metu taikytas empirinis tyrimo metodas – *teisinių dokumentų analizė*. Naudojant šį metodą, darbe bus tiriami Lietuvos Respublikos ir kai kurių užsienio valstybių teisės

aktai bei tarptautinės teisės dokumentai. Taip pat, bus pasitelkta ir *atvejo studija*, siekiant išsiaiškinti kaip tam tikri užsienyje pasitaikę atvejai būtų traktuojami pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus.

Mokslinės literatūros analizė

Raktiniai žodžiai: elektroninė komercija, elektroninis verslas, aukcionas, aukcionų teisė, elektroniniai aukcionai, C2C.

Keywords: electronic commerce, electronic business, auction, auction law, internet auctions, C2C.

Lietuvos autorių mokslinės literatūros analizė

Lietuvos mokslinėje literatūroje elektroniniai aukcionai dažniausiai nagrinėjami iš techninės, vadybinės ar ekonominės pusės, aprašomi jų veikimo principai, tačiau nuodugnesnės teisinės analizės praktiškai nėra. Nepaisant to, jie dažnai minimi kaip pavyzdžiai, ar pasirenkami kaip teiginį pagrindžiantys faktai, vis labiau gausėjančioje elektroninės komercijos teisinėje literatūroje. Informatikos teisę ir e. komercijos teisę, kaip e. aukciono metu susiklostančių teisinių santykių pagrindą, Lietuvoje daug nagrinėjo **M. Kiškis, R. Petrauskas, I. Rotomskis, D. Šttilis⁸, M. Civilka⁹, V. Sūdžius¹⁰ L. Sodžiūtė¹¹.**

Užsienio autorių literatūros analizė

Kiek daugiau elektroninių aukcionų tema nagrinėjama užsienio literatūroje. Nors ji taip pat nėra gausi, tačiau čia pastebimas mokslininkų darbas dvejomis pagrindinėmis kryptimis: vieni autoriai nagrinėja elektroninių aukcionų teisinės atsakomybės klausimus, kiti, tuo tarpu, daugiau dėmesio skiria teisei priešingoms veikoms e. aukcionuose ištirti ir teisinių instrumentų šioms veikoms užkirsti paieškai.

Tarp pirmosios stovyklos atstovų reikėtų išskirti **Andrés Guadamuz González¹²**. Savo darbuose autorius kaip tyrimo objektą dažniausiai pasirenka *eBay* aukcioną ir jo mokėjimo sistemą *PayPal*. Jo darbuose gausu JAV teismų praktikos, kurios precedentais grindžiami teiginiai. Daug šia

⁸ Teisės informatika ir informatikos teisė / M. Kiškis, R. Petrauskas, I. Rotomskis, D. Šttilis – Vilnius: 2006

⁹ Informacinių technologijų teisė / M. Civilka ir kt. – Vilnius 2004, P. 202-457

¹⁰ Elektronines verslas: pardavimas ir finansinės priemonės / Vytautas Sūdžius P. 92-96.

¹¹ L. Sodžiūtė, V. Sūdžius. Elektroninis verslas: pardavimas ir finansinės priemonės – Vilnius: Kronta, 2006

¹² González A. G., PayPal and eBay: The legal implications of the C2C Electronics commerce model, University of Edinburgh, <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=4&hid=103&sid=64397ad8-822c-402e-992a-08e8cd1122c1%40sessionmgr108> : 2007.06.02

tema parašęs **Jan-Malte Niemann**¹³. Šis autorius nagrinėja Vokietijos teismų bylas susijusias su e. aukcionais, pateikia ir vertina įvairių teisės mokslininkų nuomones ir požiūrius apie jas.

Antrosios krypties tyrėjai - **Mathew Webster** ir **Andrew Sorenson**¹⁴. Autoriai apžvelgia kaip nusikalstamų veikų problema sprendžiama įvairiose pasaulio valstybėse, kokios bylos buvo iškeltos šiais klausimais, aptaria jų sprendimus. **Miriam R. Albert**¹⁵ nagrinėja nusikaltimus ir kitas neteisėtas veikas e. aukcionuose, juos aprašo, klasifikuoja ir siūlo sprendimus jiems sustabdyti. Neretai autorių nagrinėjamas, vienas iš būdų nusikalstamoms veikoms užkirsti - atsiliepinų sistema. Šią temą gvildeno **Sami I Mäkeläinen**¹⁶.

Svarbi ir aukcionų teorijos tema. Čia didelį įdirbį atliko **Paul Klemperer**¹⁷. Autorius aprašo viską: nuo to kas yra aukcionas bendraja prasme iki smulkesnių aukciono detalių, tokių kaip, pavyzdžiui, prisijungimo prie aukciono aspektai ar rizikos faktorių vertinimas. Ekonominiu aspektu aukcionus nagrinėjo Subramanian Guhan ir Zeckhauser Richard¹⁸.

¹³ Niemann Jan-M. Online Auctions — Germany Online Auctions Under German Regulatory and Competition Laws, http://www.sciencedirect.com/science?_ob=ArticleURL&_udi=B6VB3-44HY5MY-C&_user=10&_coverDate=11%2F30%2F2001&_alid=533149447&_rdoc=2&_fmt=summary&_orig=search&_cdi=5915&_sort=d&_docanchor=&_view=c&_ct=4&_acct=C000050221&_version=1&_urlVersion=0&_userid=10&md5=b383e0b12388a4fb05ebfa4682c22c5b: 2007.01.26

¹⁴ M. Webster, A. Sorenson, Internet auctions, consumer protection and the Trade Practices Act, <http://www.deacons.com.au/UploadedContent/NewsPDFs/News522.pdf> : 2007.05.23

¹⁵ R. A. Miriam, E-Buyer Beware: Why Online Auction Fraud Should be Regulated, <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=5&hid=107&sid=b4fd6f15-0bfb-4eff-90cd-5eafbc5d340f%40sessionmgr2> : 2007.03.08

¹⁶ Mäkeläinen S. I. From B2C to C2C e-commerce, [www.cs.helsinki.fi/u/sxmakela/CABS/\(sim\)%20From%20B2C%20to%20C2C%20e-commerce.pdf](http://www.cs.helsinki.fi/u/sxmakela/CABS/(sim)%20From%20B2C%20to%20C2C%20e-commerce.pdf): 2007.01.27

¹⁷ Klemperer P. Auction Theory: A Guide to the Literature, <http://www.blackwell-synergy.com/doi/abs/10.1111/1467-6419.00083> : 2007.03.08

¹⁸ Subramanian G., Zeckhauser R. On the Block: Choose the Best Type of Auction <http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=4&hid=117&sid=b06b4fba-8dfe-43cc-ac32-e81ef538740d%40sessionmgr102> : 2007.05.09

I. BENDROJI AUKCIONŲ SAMPRATA

Kaip žinia e. aukcionas yra jaunesnysis tradicinio aukciono brolis, todėl nesuprasdami kas yra tradicinis aukcionas ir jo veikimo principų vargu ar galėtume atsakyti į išsikeltus uždavinius. Lietuvos teisėje, ne tik elektroniniai, bet ir tradiciniai aukcionai nėra pakankamai išnagrinėti, todėl siekdami užpildyti šią spragą tradicinių aukcionų tyrimui paskirsime visą pirmąjį skyrių.

1. Istorija, sąvoka, tipai

Nors e. aukcionai atsirado ir išpopuliarėjo vos daugiau nei prieš dešimtį metų, tradiciniai aukcionai buvo rengiami dar prieš Kristų. Senovės graikų raštuose minima, kad pirmieji aukcionai buvo rengiami Babilone 500 metų prieš mūsų erą. Šie aukcionai buvo kasmetiniai renginiai, o juose varžomasi dėl moterų siekiant jas įsigyti kaip žmonas.

Aukcionai, kurių objektas buvo daiktai, atsirado Romos Imperijoje ir labai paplito. Romėnai naudojo aukcionus, kaip vieną iš patogiausių būdų parduoti turtą. Aukcionuose buvo pardavinėjamas ir karo grobis. Ko gero žinomiausias aukcionas buvo surengtas 193m. pr. m. e., kai imperatoriaus Pertinakso asmens sargybinis jį nužudė, o didžiausią kainą aukcione pasiūliusiam Julianui Didijui perdavė valdyti visą Romos imperiją.

Aukcionai vėl išpopuliarėjo XVII a. po Prancūzijos revoliucijos. Smuklėse ir kavinėse kasdien buvo pardavinėjami meno dirbiniai¹⁹.

Milžinišką įtaką aukcionų progresui ir vystymuisi padarė William Vickrey darbai (1961 – 1962 m), 1996 m. padėję jam gauti Nobelio premiją. Didelę reikšmę turėjo ir Shubik (1967 m.), Wilson (1969 m.), Ortega Reichert (1968 m.) darbai, kurie smarkiai įtakoję ne tik aukcionų, bet ir visą ekonomikos teoriją²⁰, bei lėmė didelį šios pardavimo rūšies populiarumą.

Šiandien aukcionuose dažniausiai dalyvauja valstybės institucijos ir įmonės, kurios parduoda ir perka teises į įvairių gamtos turtų gavybą, radijo dažnius, privatizuoja kitas įmones ir t.t. Aukcionai populiarūs ir tarp įmonių, kai siekiama įsigyti prekes ar paslaugas iš mažiausią kainą pasiūliusio pardavėjo. Namai, naudoti automobiliai, žemės ūkio produkcija, meno ir antikvariniai dirbiniai taip pat labai dažnai parduodami šiuo būdu²¹.

¹⁹ Wikipedia, <http://en.wikipedia.org/wiki/Auction> : 2007.05.07

²⁰ Klemperer P. Auction Theory: A Guide to the Literature, <http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=4&hid=117&sid=b06b4fba-8dfe-43cc-ac32-e81ef538740d%40sessionmgr102> : 2007.03.08, 232p.

²¹ Klemperer P. Auction Theory: A Guide to the Literature, <http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=4&hid=117&sid=b06b4fba-8dfe-43cc-ac32-e81ef538740d%40sessionmgr102> : 2007.03.08, 227p.

Lotyniškai *auctus* reiškia didėjimą. Iš šio žodžio kildinama ir aukciono sąvoka, pasireiškianti objekto vertės didinimu.

Dabartinės lietuvių kalbos žodyne aukcionas apibūdinamas, kaip viešas konkuruojamasis pardavimas, varžytynės²². Varžytynės, savo ruožtu, apibrėžiamos, kaip viešas pardavimas, kai parduodamąjį daiktą įgyja asmuo, pasiūlęs didžiausią kainą. Tačiau iš šios aukciono sąvokos neaišku ką reiškia konkuruojamasis pardavimas ir kuo jis skiriasi nuo varžytinių, tai įneša painiavą siekiant atskleisti aukciono sąvoką.

Plačiau aukciono ir varžytinių sąvokos apibūdinamos *Lietuviškojoje tarybinėje enciklopedijoje*: aukcionas – viešas daikto pardavimas asmeniui, pasiūliusiam už jį didžiausią kainą. Aukcionui vadovauja profesionalas aukcionatorius, dažnai prisiekęs²³. Varžytinės savo ruožtu yra įstatymo nustatyta tvarka organizuojamas įvairių vertybių pardavimas asmenims, pasiūliusiems didžiausią kainą, arba paslaugų apmokėjimas pasiūliusiems palankiausias sąlygas²⁴. Tačiau ir čia aiškaus sąvokų atskyrimo nėra, išskyrus tai, kad varžytinės labiau suprantamos kaip juridinė aukciono išraiška.

Kitaip nei lietuvių kalboje, daugelyje užsienio kalbų aukciono ir varžytinių sąvokos dažnai apskritai nėra išskiriamos (angl. *auction*, vok. *auktion*, pranc. *enchere*). Pavyzdžiui, angliškoji *Wikipedia* enciklopedija aukcioną (o kartu ir varžytines) apibrėžia kaip daiktų pirkimą ir pardavimą keliant prekės kainą, o prekę parduodama didžiausią kainą pasiūliusiam pirkėjui²⁵. *Britannica* enciklopedijoje: aukcionas yra viešas turto pirkimas ir pardavimas kuomet už jį siūloma didžiausia kaina²⁶. *Black teisės terminų žodyne*: aukcionas yra turto pardavimas aukščiausią kainą pasiūliusiam dalyviui. Pardavimas laikomas baigtu, kuomet aukcionatorius paskelbia jo pabaigą įprastu veiksmu, pavyzdžiui plaktuko dūžiu²⁷.

Aukcionų teorijoje išskiriama daugybė aukcionų tipų. Toliau apžvelgsime keletą pagrindinių jų.

Angliškasis (didėjančios kainos) aukcionas

Aukcionas pradamas nustačius pradinę prekės kainą. Dalyviai siūlo aukštesnę kainą, o sandoris sudaromas su didžiausią pinigų sumą pasiūliusiu dalyviu. Šiandien tai labiausiai žinomas ir

²² J. Pikčilingis ir kt. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas* – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993

²³ *Lietuviškoji tarybinė enciklopedija* 1 / J. Aničas ir kt. – Vilnius: 1984, 453p

²⁴ *Lietuviškoji tarybinė enciklopedija* 12 / J. Aničas ir kt. – Vilnius: 1984, 102p

²⁵ Wikipedia, <http://en.wikipedia.org/wiki/Auction> : 2007.05.07

²⁶ Encyclopedia Britannica online, <http://www.britannica.com/eb/article-9011212/auction> : 2007.05.08

²⁷ B. A. Garner *Black's Law Dictionary Seventh Edition*, St. Paul, Minn., 1999, 125p.

dažniausiai taikomas aukcionas, šį tipą naudoja ir garsūs *Sotheby's*, *Christie's* ar *Phillips* aukcionai. Dažniausiai juose parduodami vienetiniai objektai. Parduodant keletą objektų, procesas trunka tol, kol pasiekama kaina, kuriai esant paklausa susilygina su pasiūla²⁸.

Angliški aukcionai gali būti dviejų rūšių:

- Nustatytos mažiausios kainos (angl. *auction with reserve*) – šis būdas naudojamas apsaugoti pardavėją. Be pradinės kainos čia nustatoma ir mažiausia kaina už kurią pardavėjas įsipareigoja parduoti prekę. Jei aukciono dalyviai nepasiūlo didesnės nei nustatytoji mažiausia kaina, pardavėjas neįsipareigoja parduoti prekės²⁹.
- Be mažiausios kainos nustatymo – pardavėjas įsipareigoja parduoti prekę didžiausią kainą pasiūliusiam pirkėjui.

Olandiškas (mažėjančios kainos) aukcionas

Tai aukcionas, kuriame nustatyta pradinė kaina yra nepagrįstai didelė, kad kuris nors dalyvis ją sutiktų kelti dar aukščiau. Todėl ši kaina ne didinama, bet palaipsniui mažinama, tol kol kuris nors iš dalyvių sutinka įsigyti prekę. Parduodant keletą daiktų, dosniausias dalyvis pasako kokį kiekį už nurodytą kainą perka. Likusi pasiūla toliau parduodama palaipsniui mažinant kainą arba vėl pradėdant nuo pradinės kainos. Šis tipas dažniausiai naudojamas Olandijoje parduodant gėles. Kaip kainų mažinimo indikatorius čia naudojamas specialus laikrodis³⁰.

Pirmos kainos ir antros kainos aukcionai

Pirmos kainos (angl. *first-price*) aukcione laimėjęs dalyvis moka didžiausią pasiūlytą kainą. Antros kainos (angl. *second-price*) aukcione laimėjęs dalyvis moka antrą didžiausią pasiūlytą kainą. Gali iškilti klausimas: kam pardavėjui rengti antros kainos aukcioną? Tam kad priverstų aukciono dalyvius aukščiau kelti kainą. Tai psichologinis aspektas, dalyvis pirmos kainos aukcione nenori aukštai kelti kainos žinodamas, kad laimėjęs teks pačiam ją sumokėti. Tuo tarpu antros kainos aukcione dalyvio neįpareigoja jo paties nustatyta kaina, todėl jis siūlo žymiai aukštesnę kainą. Pasaulyje populiariausi pirmos kainos tradiciniai aukcionai, tačiau e. aukcionuose dažnai rengiami antros kainos aukcionai³¹. Antros kainos aukcionas dar dažnai vadinamas *Vickrey* aukcionu³².

²⁸T. Garbaravičius Aukcionai ir jų taikymas http://www.e-biblioteka.org/resursai/DB/LB/LB_pinigu_studijos/Pinigu_studijos_1998_01_01.pdf : 2007.05.09, 5p.

²⁹ B. A. Garner Black's Law Dictionary Seventh Edition, St. Paul, Minn., 1999, 125p.

³⁰ T. Garbaravičius Aukcionai ir jų taikymas http://www.e-biblioteka.org/resursai/DB/LB/LB_pinigu_studijos/Pinigu_studijos_1998_01_01.pdf : 2007.05.09, 5p.

³¹ Subramanian G., Zeckhauser R. On the Block: Choose the Best Type of Auction <http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=4&hid=117&sid=b06b4fba-8dfe-43cc-ac32-e81ef538740d%40sessionmgr102> : 2007.05.09, 4p.

Uždaras ir atviras aukcionai

Uždarame (angl. *sealed bid*) aukcione dalyviai nežino kas yra kiti dalyviai ir kiek jų yra. Kaip minėta, pardavėjo tikslas aukcione – už prekę gauti kuo didesnę naudą, t.y. pinigų sumą. Nors pardavėjas ir privalo suteikti visą informaciją apie prekę, kartais jis ir pats nenumano jos tikrosios vertės. Tokiais atvejais tikrąją vertę gali žinoti tik labai gerai apie tai informuoti specialistai. Kiti dalyviai žinodami, jog aukcione dalyvauja gerai apie prekę išmanantys asmenys, greičiausiai seks jų pavyzdžiu ir prekės nepervertins. Dėl šios priežasties pardavėjas suinteresuotas rengti uždara aukcioną.

Atvirame (angl. *open bid*) aukcione visi dalyviai matomi ir žinomi. Nors dažnai pasitaiko, kad tokiuose kaip *Sothebys's* ir *Christie's* aukcionuose tikrieji dalyviai išlieka nežinomi, kai jų vietoje dalyvauja kiti asmenys. Siekdami išvengti netikrumo, aukcionai specialiai samdo specialistus galinčius suteikti visą reikiamą informaciją apie prekę aukciono dalyviams³³.

Vieno rato ir daugelio ratų aukcionai

Dažniausiai rengiami vieno rato (angl. *single round*) aukcionai. Didžiausią kainą pasiūlęs dalyvis įsigyja prekę. Tačiau kartais naudinga rengti dviejų (angl. *two-rounds*) ar dar daugiau ratų (angl. *multiple rounds*) aukcionus. Tokiuose aukcionuose pirmajame rate dalyviai dažniausiai nerodo didelės iniciatyvos dalyvaujant, jis skiriamas padėties ištyrimui (išsiaiškinti kiek dalyvių dalyvauja, kokios jų siūlomos pinigų sumos ir pan.). O antrajame ar tolimesniuose ratuose vyksta tikrasis kainų siūlymas. Daugelio ratų aukcionai beveik visada – uždari³⁴.

Didžiausios ir žemiausios kainos aukcionai

Teisinėje doktrinoje kartais randamas aukcionų skirstymas į didžiausios kainos ir mažiausios kainos. Aukcionas didžiausios kainos siūlymui vykdomas tuomet, kai pardavėjas siekia parduoti savo prekę ir už ją siūloma didžiausia kaina. Aukcionas žemiausios kainos (angl. *procurement auction*) pasiūlymui yra vykdomas tarp įmonių, tarpusavyje konkuruojančių, kuri pasiūlys žemesnę kainą už prekę ar paslaugą. Šis modelis dažniausiai naudojamas pramonėje, kuri siūlo

³² Klemperer P. Auction Theory: A Guide to the Literature, <http://www.blackwell-synergy.com/doi/abs/10.1111/1467-6419.00083> : 2007.03.08, 229p.

³³ Subramanian G., Zeckhauser R. On the Block: Choose the Best Type of Auction <http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=4&hid=117&sid=b06b4fba-8dfe-43cc-ac32-e81ef538740d%40sessionmgr102> : 2007.05.09, 3p.

³⁴ Subramanian G., Zeckhauser R. On the Block: Choose the Best Type of Auction <http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=4&hid=117&sid=b06b4fba-8dfe-43cc-ac32-e81ef538740d%40sessionmgr102> : 2007.05.09, 4p.

individualizuotus, perdirbtus, riboto galiojimo produktus, seniau pagamintus ir pan., kuriuos būtų sunku užsisakyti katalogu³⁵.

Kitų tipų aukcionai

Literatūroje dar randami amerikietiško, kiniško, japoniško, unikalios kainos, atvirkštiniai ir kitų tipų aukcionai, tačiau tai praktikoje gana retai naudojami aukcionų tipai arba jau esamų tipų įvairios variacijos, kurios teisiniam nagrinėjimui nėra svarbios.

Kaip matome, literatūroje nėra vieningos aukciono sąvokos, tačiau išnagrinėję aukcioną istorine ir semantine prasme, bei apžvelgę įvairias aukcionų rūšis galime daryti išvadą, kad prekės kainos kėlimas nėra savaiminis aukciono tikslas. Aukciono esmė yra efektyviai panaudoti turimus resursus, kad jie sukurtų pačią didžiausią naudą (vertę), o tai gali būti pasiekta ne būtinai keliant kainą, bet ir ją leidžiant, rengiant pakartotiną aukcioną ir pan. Tai priklauso nuo to, kas yra potencialūs prekės pirkėjai ar pardavėjai, kokia prekė ar paslauga bus parduodama ar perkama.

2. Aukciono sąvoka Lietuvos Respublikos įstatymuose

Nagrinėjant aukcionus teisiniu aspektu, sąvoką išskirti yra labai svarbu, todėl toliau apžvelgsime, kaip ji reglamentuojama Lietuvos Respublikos teisės aktuose.

Lietuvos Respublikos Civiliniame kodekse 6.419 str. įtvirtintas **daiktų pirkimas – pardavimas aukciono būdu**: „Daiktų pirkimas – pardavimas aukciono būdu reiškia, kad daiktai siūlomi pirkti keliems asmenims per tarpininką – aukciono vedėją, o sutartis laikoma sudaryta su tuo pirkėju – aukciono dalyviu, kuris pasiūlo didžiausią kainą už parduodamą daiktą“³⁶. Tuo tarpu varžytinių sąvokos apibrėžimo Kodekse, kaip ir kituose įstatymuose ar teisės aktuose, vėl gi nėra. Tačiau CK 6.419 str. 2 d. nurodoma, jog aukcionas gali būti savanoriškas arba priverstinis. **Varžytinių**, kaip priverstinio aukciono, ypatumus nustato Civilinio proceso kodeksas. Taigi varžytinių sąvoką galime atskleisti atlikę Civilinio proceso kodekso analizę.

CPK 700str. minima, kad turto pardavimas iš varžytinių kodekso IV dalyje nustatyta tvarka yra speciali procesinė turto realizavimo forma³⁷. Apie būsimas varžytynes antstolis paskelbia antstolių kontoros skelbimų lentoje, turto buvimo vietos vietiniame laikraštyje bei specialiame

³⁵ M. Civilka E – komercijos modeliai: <http://www.itc.tf.vu.lt/mokslas/E-Commerce%20Business%20Models.ppt>: 2007.05.14.

³⁶ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262

³⁷ Lietuvos Respublikos civilio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. IX-743

interneto tinklapyje (CPK 706 str. 1 d.). Varžytynės veda antstolis (CPK 702 str. 2 d.), turtas laikomas parduotu tam asmeniui, kuris varžytynėse pasiūlė didžiausią kainą (CPK 702 str. 5 d.).

Taigi aukcionas nuo varžytynių skiriasi tuo, jog aukcionas yra materialinės teisės dalis ir yra savanoriškas, o varžytynės – procesinės, priverstinės. Tokios nuostatos laikosi ir Prievolių teisės vadovėlio autoriai teigdami, jog aukcionas gali būti savanoriškas arba priverstinis – varžytynės³⁸. Vis dėlto, nereikėtų maišyti sąvokų priverstinis ir privalomas, nes privalomą aukcioną, reglamentuojamą imperatyviomis įstatymo normomis, gali numatyti ir Civilinis kodeksas:

- Jeigu davėjas neatsiima daikto, saugotojas turi teisę, jeigu ko kita nenustato pasaugos sutartis, raštu įspėjęs davėją savarankiškai parduoti saugomą daiktą už saugojimo vietovės rinkos kainą. Jeigu saugomo daikto vertė didesnė nei du tūkstančiai litų, saugotojas turi teisę jį parduoti tik aukciono būdu (CK 6.843 str. 2d).
- Kreditorius parduoda įkeistą daiktą kreditoriaus, skolininko ir įkaito davėjo (kai įkaito davėjas yra ne skolininkas) sutartu būdu arba bendru sutarimu įkeistas daiktas perduodamas kreditoriaus nuosavybėn, o nesutarus – parduodamas aukcione (CK 4.219 str. 5d.).

Civiliniame kodekse galima rasti ir dispozityvių įstatymo normų leidžiančių pasirinkti pardavimo būdą, tačiau tik iš dviejų alternatyvų:

- Žemė pagal įpėdinio pateiktą paveldėjimo teisės liudijimą parduodama Vyriausybės nustatyta tvarka įpėdinio nurodytam pirkėjui arba aukcione (CK 5.75 str).

CK 6.419 str. 3 d. atskirai išskirtas ir valstybės bei savivaldybių turto pardavimas aukciono būdu. Valstybei bei savivaldybėms nuosavybės teise priklausančių daiktų pirkimui – pardavimui aukciono būdu šio skirsnio taisyklės taikomos tiek, kiek kiti įstatymai nenumato ko kita. Atkreiptinas dėmesys, kad aukcionas pagal Lietuvos Respublikos Civilinį kodeksą, kitaip nei bendrinėse aukciono sąvokose, nebūtinai yra viešas. Viešo aukciono sąlyga yra privaloma tik valstybės ir savivaldybės institucijoms. Vyriausybės nutarime dėl Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo viešo aukciono būdu nuostatų patvirtinimo, 4 straipsnyje, apibrėžta ir tokio aukciono sąvoka: **Viešas aukcionas** – privatizavimo objekto pardavimo būdas, kai neribojamas potencialių pirkėjų, dalyvaujančių aukcione, skaičius, o privatizavimo sandoris sudaromas su didžiausią kainą pasiūliusiu potencialiu pirkėju³⁹.

³⁸ Civilinė teisė Prievolių teisė / doc. Dr. D. Ambrasienė ir kt. – Vilnius: 2004, 323 p.

³⁹ Nutarimas dėl valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo viešo aukciono būdu nuostatų patvirtinimo // Valstybės žinios. 1998, Nr. 3-55

Atlikę Lietuvos Respublikos teisės aktų reglamentuojančių daiktų pirkimo – pardavimo sutarčių sudarymą aukciono būdu analizę, matome, jog gana aiškiai atskirtos aukciono ir varžytinių sąvokos. Čia galime išskirti tokias aukciono rūšis:

Pagal privalomumo laipsnį:

- **Savanoriškas aukcionas**, kuomet aukciono rengėjas savo turtą parduoda laisva valia, nieko neverčiamas, remdamasis CK nuostatomis.
- **Privalomas aukcionas**, kuomet teisės aktuose numatyta, jog pardavimas galimas, tik aukciono būdu.
- **Priverstinis aukcionas (varžytinės)**, kuomet savininko turtas priverstinai parduodamas CPK numatyta tvarka, siekiant įvykdyti kreditorių reikalavimus.

Pagal dalyvaujančius subjektus:

- Aukcionai, kuriuose **pardavėjas yra privatus asmuo**, galintis laisvai pasirinkti aukciono formą (viešas arba uždaras);
- Aukcionai, kuriuose **pardavėjas yra valstybė arba valstybės įgaliota institucija** (pvz. antstolis), o aukcionas visuomet yra viešas.

Įdomus aspektas, jog kai kuriuose teisės aktuose bei teisės doktrinoje galime rasti ne varžytinių, o varžytinių sąvokas, tačiau tai tapačios reikšmės – varžytinių sąvoka dažniau naudota iki naujojo Civilinio proceso kodekso priėmimo.

3. Aukciono požymiai ir savybės

Iš jau išnagrinėtos medžiagos, šiame darbe pamatėme, jog aukcionas yra labai nevienalytis dalykas - sąvokos skirtinguose šaltiniuose dažnai nesutampa, o kai kurie požymiai kartais net prieštarauja vieni kitiems. Tai sukelia daug neaiškumų ir painiavos, kurių reikia vengti teisiniame reglamentavime. Šiame skyriuje, sieksime ištirti ar aukcionų reglamentavimas LR teisės aktuose pilnai atspindi aukcionų esmę ir ar jo pakanka vykdyti visas išvardintas aukcionų rūšis. Išsiaiškinsime kaip aukcionas turėtų būti suprantamas teisine prasme.

Apibendrinant visą išnagrinėtą medžiagą galime išskirti pagrindinius aukciono požymius:

1. pirkimo – pardavimo sutartis;
2. viešumas;
3. sutarties sudarymas su dalyviu pasiūliusiu didžiausią kainą;
4. aukcionui vadovauja aukciono vedėjas (aukcionatorius);
5. dalyvauja vienas pardavėjas ir daug pirkėjų.

Tačiau, nei viename iš šiame darbe pateiktų aukciono apibrėžimų nėra visų išvardintų požymių, toliau ištirsime kiekvieną iš šių požymių. Juos patvirtindami arba paneigdami išvesime aukciono sąvoką.

Aukcionas – sutarčių sudarymo būdas

Tiek CK tiek bendriniuose aukciono apibrėžimuose įtvirtinta pirkimo – pardavimo sąlyga, tačiau ar tik pirkimo – pardavimo sutartis gali būti sudaroma aukciono būdu? Pavyzdžiui, ar nuomos sutartis gali būti sudaryta aukcionu? CK 6.419 str. pavadinimas „Daiktų pirkimas – pardavimas aukciono būdu“ nurodo, jog aukcionas pats savaime nėra sandoris. Tai būdas, procesas kada įvertinamas sutarties objektas, dėl kurio yra sudaromas sandoris. Taigi, aukcionas yra naudojamas, kaip alternatyvi priemonė deryboms. Nors CK ir nereglamentuoja ne pirkimo – pardavimo sutarčių sudarymo aukciono būdu, CK 6.551str., nurodoma, jog valstybinė žemė, Vyriausybės nustatyta tvarka, išnuomojama aukciono būdu asmeniui, kuris pasiūlo didžiausią nuomos mokestį. Toks reikalavimas išreiškiamas ir Žemės įstatymo 9 str. 5 d. „Valstybinė žemė, išskyrus šio straipsnio 6–9 dalyse nustatytus atvejus, išnuomojama aukciono būdu asmeniui, kuris pasiūlo didžiausią nuomos mokestį. Valstybinės žemės išnuomojimo aukcione ir be aukciono tvarkas nustato Vyriausybė“⁴⁰.

Taigi, atsižvelgiant į civilinėje teisėje vyraujančią dispozityvumo metodą, remdamiesi įstatymo ir teisės analogiją sutarties dalyviai patys gali pasirinkti kokių būdu įgyvendins savo teises ir pareigas. Manytina, kad aukcionas gali būti naudojamas tiek pirkimo – pardavimo, tiek nuomos, tiek paslaugų teikimo, tiek bet kokiai kitai sutarčiai sudaryti, jei tik tai neprieštarauja jos prigimčiai. Pavyzdžiui aukcionu negalėtų būti sudaromi sandoriai tais atvejais, kuomet šalių teisę susitarti dėl kainos riboja įstatymas. Toks apribojimas taikomas, energijos pirkimo – pardavimo sutartyse (CK 6.385 str. 4 d.)⁴¹. Vis dėlto, siekiant paprastumo, aiškumo ir universalumo civiliniuose teisiniuose santykiuose, įstatymo leidėjas neturėtų išskirti pirkimo – pardavimo sutarties ir aukcioną reglamentuoti kaip bendrą sutarties sudarymo būdą visoms sutartims. Taigi, šis aukciono požymis turėtų būti ne pirkimo – pardavimo sutarties sudarymo būdas, bet tiesiog sutarties sudarymo būdas.

⁴⁰ Žemės įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 34-620

⁴¹ Energetikos įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 56-2224

Aukciono viešumas

Šis požymis išskiriamas daugumoje aukciono apibrėžimų, tačiau vėl gi kyla klausimas, kokiū būdu bus sudaryta sutartis, jei aukcionas nebus viešas? Reikėtų pritarti įstatymo leidėjo nuomonei, jog aukcionas nebūtinai turi būti viešas, ir gali būti rengiamas ir uždarame dalyvių rate. Pavyzdžiui, įmonei išparduodant aukcione seną inventorių, gali būti nustatyta sąlyga dalyvauti tik įmonės darbuotojams. Kilus ginčams, arbitras privalėtų juos spręsti pagal aukcionui taikomas teisės normas, kaip ir viešo aukciono atveju.

Be abejonės, viešo aukciono išimtis valstybės institucijoms turi būti numatyta. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 str. nurodo, jog valstybės įstaigos tarnauja žmonėms⁴². Viešas aukcionas reiškia platų dalyvių ratą, kas užtikrina ne tik kiekvieno asmens teisę jame dalyvauti, bet taip valstybė surenka didesnes pinigų sumas, užtikrindama efektyvesnį visuomenės interesų įgyvendinimą. Be to aukcionas – vienas iš būdų užkirsti kelią korupcijai, apsaugant turtą nuo pardavimo nepagrįstai mažomis kainomis.

Taigi, galime daryti išvadą, kad aukcionas gali būti tiek viešas tiek ir uždaras.

Didžiausios kainos reikalavimas aukcione

Sutarties sudarymas su dalyviu pasiūliusiu didžiausią kainą neabejotinai yra vienas esminių aukciono požymių, kuris randamas visuose jo sąvokos apibrėžimuose. Vis dėlto, kaip matyti iš aukcionų tipų aprašymų, ne visuose aukcionuose sandoris sudaromas su didžiausią kainą pasiūliusiu dalyviu (pvz. žemiausios kainos aukcione). Ar į CK nurodytą aukciono kainą įeina ir žemiausios kainos aukcionas?

CK 6.947 str. 1 d. nurodoma viešo konkurso sąvoka, tai yra asmens viešas pažadėjimas sumokėti specialų atlyginimą (premiją) už geriausią tam tikro darbo atlikimą arba kitokį rezultatą (konkurso paskelbimas) įpareigoja šį asmenį sumokėti pažadėtą atlyginimą asmeniui, kurio darbas ar kitoks rezultatas pagal konkurso sąlygas pripažintas konkurso nugalėtoju. Konkursu taip pat pripažįstamas asmens viešas pažadėjimas suteikti specialią teisę už geriausią tam tikros teisės įgyvendinimo projektą. Toks viešas pažadėjimas įpareigoja šį asmenį suteikti specialią teisę asmeniui, kurio projektas pagal konkurso sąlygas pripažintas konkurso nugalėtoju.

Lietuvos Respublikos Viešųjų pirkimų įstatyme apibrėžiama atviro konkurso sąvoka: atviras konkursas (supaprastintas atviras konkursas) – pirkimo būdas, kai kiekvienas suinteresuotas tiekėjas

⁴² Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33

gali pateikti pasiūlymą⁴³. Panašų apibrėžimą pateikia ir žodynai - konkursas yra varžybos dėl premijos, pareigų, vietos ir panašiai⁴⁴.

Iš esmės konkurso sąvoka atitinka žemiausios kainos aukciono sąvoką, ir yra reglamentuojama atskirai nuo CK 6.419 str. įtvirtinto apibrėžimo. Tad, atsižvelgiant į tai, kad mokslinėje literatūroje retai vartojama žemiausios kainos aukcionų sąvoka (angl. *procurement auction*), atsižvelgiant į Lietuvoje susiklosčiusią kalbinę ir teisinę praktiką, bei siekiant išvengti neaiškumo ir painiavos teisiniame reglamentavime, šio darbo autoriaus nuomone, reikėtų palikti atskirtas aukciono ir konkurso, kaip žemiausios kainos aukciono, sąvokas.

Svarbu, kad kainos siūlymas būtų suprantamas ne tik siaurąja prasme t.y., kai aukciono dalyvis pats praneša kainą už kurią nori pirkti, bet ir plačiąja prasme, kai kainą praneša aukciono vedėjas, o dalyvis tik sutinka, priima jo siūlomą kainą. Toks aukciono modelis naudojamas japoniškame aukcione (aukciono vedėjas siūlo vis didesnę kainą, dalyviai nesutinkantys su kaina iškrenta, tol kol lieka vienintelis dalyvis)⁴⁵. Plačiąja prasme turėtų būti suprantamas ir olandiškas aukcionas, kuomet realiai aukciono dalyvis ne nurodo savo siūlomą kainą, o sutinka su aukcionatoriaus siūlymu.

Aukciono vedėjo (aukcionatoriaus) sąlyga

Aukcionatoriaus kaip aukciono vedėjo funkcija yra numatyta daugumoje aukciono apibrėžimų. Aukcionatorius yra asmuo atliekantis tarpininko vaidmenį tarp pirkėjo ir pardavėjo. CK 6.419 – 6.424 str. nurodomos jo teisės ir pareigos:

- paskelbti aukciono sąlygas, jei to nepadarė pardavėjas (CK 6.420str. 1d.);
- paskelbti apie aukciono būdu sudarytą sutartį (CK 6.421str. 1d);
- pratęsti aukcioną arba pripažinti jį baigtu savo nuožiūra, jei skelbiant jo pabaigą pateikiamas naujas pasiūlymas (CK 6.421str. 1d.);
- turi teisę įgyvendinti visas pardavėjo teises, jei pirkėjas nustatyta tvarka ir terminais kainos nesumoka (CK 6.422str. 2d.);
- turi papildomą teisę paskelbti, kad rengia naują aukcioną tai prekei parduoti, per protingą terminą pranešęs pirkėjui (CK 6.422str. 2d.).

⁴³ Viešųjų pirkimų įstatymas 2str. 1p. // Valstybės žinios. 2005, Nr. X-471

⁴⁴ J. Pikčilingis ir kt. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993, 324p.

⁴⁵ Klemperer P. Auction Theory: A Guide to the Literature, <http://www.blackwell-synergy.com/doi/abs/10.1111/1467-6419.00083> : 2007.03.08, 229p.

Be jau išvardintų aukcionatoriaus teisių ir pareigų, jas galime rasti ir kituose įstatymo nuostatose. Pavyzdžiui: CK 6.317 str. 1d. nurodo, jog asmuo, kuriam pavesta parduoti kito asmens daiktą, neturi teisės to daikto pirkti nei tiesiogiai, nei per tarpininkus, išskyrus įstatymų nustatytas išimtis.

Vis dėlto, koku būdu vykdomas aukcionas, kai aukcionatoriaus nėra? Atsakymo į šį klausimą nei teisės aktuose, nei doktrinoje rasti nepavyko, tad reikėtų remtis bendraisiais teisės principais, teisės analogija ir dispozityvumo metodu. Manytina, kad nesant aukciono vedėjo, jo teises ir pareigas perima aukcioną rengiantis asmuo (pardavėjas), todėl logiška būtų manyti, kad aukcionorius nėra būtinas aukciono požymis. Žinoma, remiantis CK įtvirtinta aukciono nuostata teismas gali priimti ir atvirkščią sprendimą, kad aukcioną surengus be aukcionatoriaus, aukcionas nebus laikomas įvykusi. Dėl šios priežasties įstatyme reikėtų numatyti aukciono vedėją kaip galimą tačiau neprivalomą aukciono sąlygą.

Vieno pardavėjo ir kelių pirkėjų dalyvavimo sąlyga

Nors ir ne visur minimas, bet tai yra esminis aukciono požymis. Atsižvelgiant į CK pirkimo – pardavimo aukciono reglamentavimą, galime išskirti tokias pardavėjo teises ir pareigas:

- Gali nustatyti pradinę parduodamo daikto kainą arba bet kokias kitas aukciono sąlygas (CK 6.420str. 1d.).
- Teisę neatskleisti savo asmens (CK 6.420str. 2d.). Tame pačiame straipsnyje nurodoma, kad jei asmuo neatskleidžiamas aukciono laimėtojiui, tai už visas pardavėjo prievoles laimėtojiui atsako aukciono vedėjas. Kaip minėjome, nesant vedėjo, jo teises ir pareigas perima aukciono rengėjas, todėl ši teisė gali būti numatyta tik esant aukcionatoriui .
- Pareigą sudaryti įstatymų reikalaujamos formos sutartį per trisdešimt dienų nuo pardavimo su pirkėju, kai aukcione parduotas nekilnojamas daiktas (CK 6.421str. 3d.).
- Pareigą laikytis 6.403-6.407 str. reikalavimų kai parduodama įmonė (CK 6.421str. 4d.).

Aukciono dalyvių teisės ir pareigos:

- Aukciono dalyvis neturi teisės atšaukti savo pasiūlymą (CK 6.420str. 3d.).
- Kainą aukciono dalyvis privalo sumokėti aukciono sąlygose numatyta tvarka ir terminais (CK 6.422str. 1d.).
- Nesąžiningas aukciono dalyvis neturi teisės dalyvauti naujame aukcione (CK 6.422str. 2d.).

- Nesąžiningas aukciono dalyvis privalo atlyginti aukciono vedėjui naujo aukciono organizavimo ir surengimo išlaidas, taip pat sumokėti kainų skirtumą, jeigu naujame aukcione sutartis buvo sudaryta už mažesnę kainą negu ta, kurios nesumokėjo nesąžiningas pirkėjas (CK 6.422str. 2d.).
- Kai daiktas, kurį aukciono dalyvis įsigijo aukciono būdu, yra areštuojamas pagal aukciono rengėjo kreditorių reikalavimą, aukciono dalyvis turi teisę atsisakyti sutarties ir reikalauti, kad aukciono rengėjas jam gražintų sumokėtą kainą bei atlygintų nuostolius, jeigu aukciono dalyvis apie kreditorių pretenzijas dėl turto nežinojo ir negalėjo žinoti (CK 6.424str).

Kadangi, kaip jau išsiaiškinome, aukcionas, kaip būdas, gali būti naudojamas ne tik pirkimo – pardavimo sutartims sudarinėti, jame dalyvaujantys asmenys gali būti ne būtinai pirkėjai ir pardavėjai, bet ir nuomotojai ir nuomininkai, paslaugų teikėjai ir klientai, bei kiti civilinių teisinių santykių subjektai priklausomai nuo to kokią sutartį rengiamasi sudaryti aukcione (koks yra aukciono objektas). Todėl sudarant sutartį aukciono būdu, aukciono dalyviams atsiranda tokios teisės ir pareigos, kokios yra numatytos teisės normose, reglamentuojančiose pasirinktos sutarties sudarymą.

Vienas iš svarbesnių aspektų, kad keletas pirkėjų varžosi tarpusavyje taip keldami siūlomo objekto kainą. Tačiau ne visuomet aukcione varžosi keletas dalyvių, kaip to reikalauja CK. Kartais aukcione sudalyvauja tik vienas dalyvis, kuris ir įsigyja prekę ar paslaugą. Tokiais atvejais aukcioną vis tiek reikėtų laikyti įvykusi. Čia svarbus momentas ne aktyvių dalyvių skaičiuje, bet galimybe sudalyvauti procese daugiau kaip vienam potencialiam pirkėjui ir pasiūlyti savo kainą. Jei tokia galimybė nėra sudaroma daugiau kaip vienam asmeniui, tuomet, autoriaus nuomone, tai jau bus ne aukcionas, o paprasčiausios derybos, kuomet kainos nustatyme dalyvauja tik dvi šalys ir derasi dėl kainos.

Taigi galime daryti išvadą, jog pagrindiniai aukcioną apibūrinantys požymiai yra šie:

- Tai sutarties sudarymo būdas.
- Aukciono rengėjo ir daugiau kaip vieno aukciono dalyvio dalyvavimas.
- Sutarties sudarymas su dalyviu pasiūliusi didžiausią kainą.

Apibendrinant šiame skyriuje ištirtą medžiagą ir padarytas išvadas, galime nustatyti ir tikslesnę aukciono, varžytynių ir konkurso sąvokas, bei jų santykį:

Aukcionas – sutarties sudarymo būdas, kuomet sutartį siūloma sudaryti daugiau kaip vienam aukciono dalyviui, o sutartis laikoma sudaryta su tuo aukciono dalyviu (laimėtoju), kuris pasiūlo didžiausią kainą.

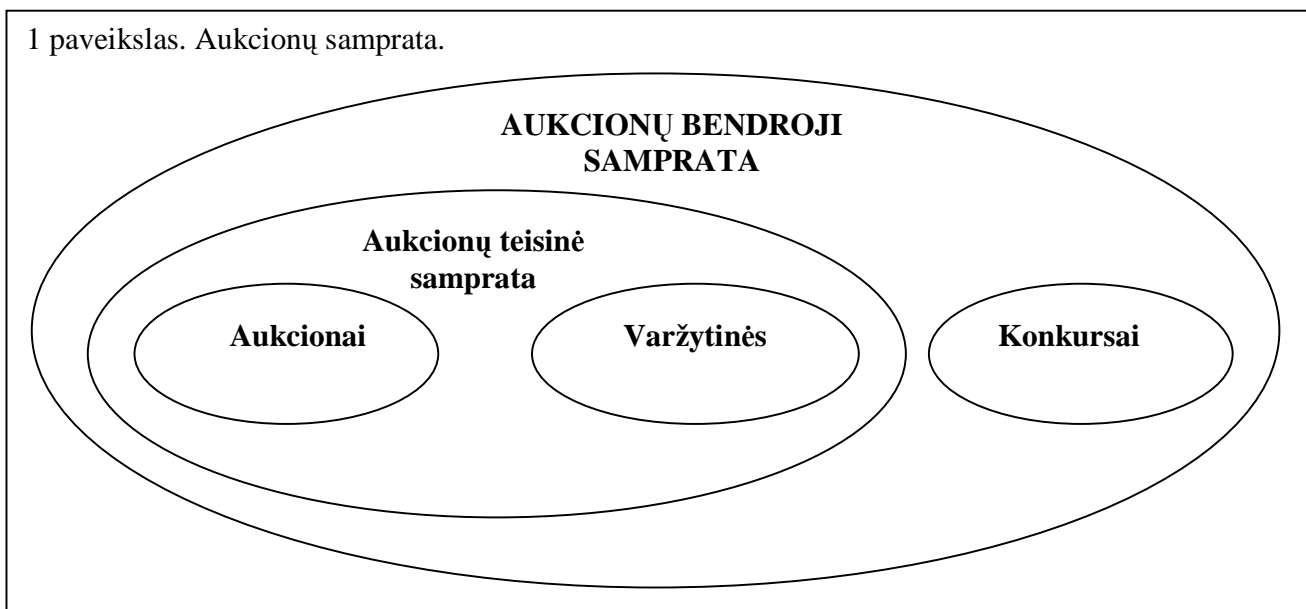
Varžytynės – procesinė, priverstinė turto realizavimo forma, turtą viešai aukciono būdu išparduodant per tarpininką – antstolį.

Konkursas (mažiausios kainos aukcionas) – pažadėjimas sumokėti specialų atlyginimą (premiją) už geriausią tam tikro darbo atlikimą arba kitokį rezultatą (konkurso paskelbimas). Konkursu taip pat pripažįstamas asmens viešas pažadėjimas suteikti specialią teisę už geriausią tam tikros teisės įgyvendinimo projektą.

Reikėtų manyti, kad į aukciono bendrinę sąvoką įeina aukcionai, varžytynės ir konkursai, tačiau į teisinę sampratą patenka tik aukcionai ir varžytynės, nes tik jie atitinka didžiausios kainos požymius. Dėl šios priežasties konkursai kaip aukciono dalis šiame darbe detaliau nebus nagrinėjami (1. paveikslas).

Atkreiptinas dėmesys, kad lietuvių kalboje žodis „aukcionas“ gali turėti ir kitas prasmes:

- aukcionas, kaip sutarties sudarymo būdas;
- aukcionas, kaip aukciono administratorius (angl. *auction house*);
- aukcionas, kaip patalpa, kurioje jis vyksta.

4. Aukcione dalyvaujantys asmenys

Atskyrus aukciono, varžytinių ir konkurso sąvokas, ne mažiau svarbu yra teisingai įvardinti ir aukciono dalyvius.

Civilinio kodekso 6.305 str. 1d. skelbia, kad pirkimo – pardavimo sutartimi viena šalis (pardavėjas) įsipareigoja perduoti daiktą (prekę) kitai šaliai (pirkėjui) nuosavybės ar patikėjimo teise, o pirkėjas įsipareigoja priimti daiktą (prekę) ir sumokėti už jį nustatytą pinigų sumą (kainą). Iš šios formuluotės galime daryti išvadą, kad civilinio teisinio santykio subjektai pirkėju ir pardavėju tampa nuo to momento, kai tik atsiranda tarpusavio įsipareigojimas pirkti ir parduoti. Tuo tarpu 6.419 str. – 6.424 str. visus aukciono dalyvius skirsto į pirkėjus ir pardavėjus, nors nepaskelbus aukciono laimėtojo įsipareigojimo pirkti prekę dar nėra ir negali būti. Jei visus dalyvius, kurie tik nori įsigyti prekę įvardinsime kaip pirkėjus, jiems automatiškai turėtų atsirasti ir pirkėjo teisės ir pareigos (pvz. CK 6.346str. visiems aukciono dalyviams atsirastų pareiga priimti daiktus).

Siekiant įvesti daugiau aiškumo būtų tikslinga pardavėją ar paslaugų teikėją vadinti aukciono rengėju, o ne pardavėju, kadangi, kaip jau minėjome, aukcionu galima sudaryti ne tik pirkimo – pardavimo sutartis. Kitus asmenis norinčius įsigyti prekę ar paslaugą – aukciono dalyviais, o pasiūliusiuosius aukščiausią kainą - laimėtojai (1. lentelė). Toks sąvokų atskyrimas padėtų išvengti ir įstatymo kolizijų. Taigi, galime išskirti tokius aukcione dalyvaujantįs asmenis:

- **aukciono rengėjas** (rengėjas) - pardavėjas, nuomotojas, paslaugos teikėjas ar pan,
- **aukciono vedėjas** (aukcionatorius) – aukcionui vadovaujantis asmuo,
- **aukciono dalyviai,**
- **aukciono administratorius** (administratorius) (angl. *auction house*) – tai fiziniai arba juridiniai asmenys teikiantys aukciono paslaugas, apie juos kalbėsime vėliau.

Po plaktuko dūžio aukciono dalyvis apsiūlęs didžiausią kainą tampa:

- **aukciono laimėtoju** (laimėtojas) – pirkėju, nuomininku, užsakovu ar pan.

1. lentelė. Aukciono būdu sudaromų sutarčių rūšys ir sutarties šalys

Sutartis sudaroma aukciono būdu	Aukciono rengėjas	Aukciono laimėtojas
Pirkimo – pardavimo sutartis	Pardavėjas	Pirkėjas
Nuomos sutartis	Nuomotojas	Nuomininkas
Rangos sutartis	Rangovas	Užsakovas
Franšizės sutartis	Teisių turėtojas	Naudotojas
Distribucijos sutartis	Distributorius	Gamintojas (tiekėjas)

II. E. AUKCIONAS - AUKCIONŲ VYKDYMO BŪDAS

1. E. aukciono samprata

Elektroninių aukcionų istorija dar gana trumpa. E. aukcionai atsirado ir išpopuliarėjo po 1995 m. susikūrus didžiausiems interneto aukcionams tokiems kaip *eBay*, *Amazon.com* ar *Yahoo!*⁴⁶. Šie aukcionai perkėlė labai populiarius „garažo aukcionus“ (angl. *garage auctions*), t.y. aukcionus, kuriuose buvo pardavinėjamos nereikalingos dėvėtos prekės, į Internetą⁴⁷. Garažo aukcionų trūkumas buvo labai ribota paklausa, šios problemos fiziniai asmenys, nevykdantys jokios ūkinės veiklos, ar mažos individualios įmonės negalėjo išspręsti patys. Tuo pačiu buvo ir labai ribota pasiūla, nes pirkėjai ieškantys specifinės, jau nebegaminamos prekės negalėjo jos lengvai rasti. E. aukcionai kaip tik ir tapo ta grandimi, sujungusia pardavėjus ir vartotojus bei išsprendusia šią problemą. Pagrindinis C2C e. aukcionų šūkis „vieno žmogaus šlamštas, kitam žmogui – lobis“ (angl. „*one man’s junk is another man’s treasure*“), interneto pagalba padėjo e. aukcionams tapti viena sparčiausiai augančių e. verslo sričių⁴⁸.

Teisinėje literatūroje nepavyko rasti e. aukciono apibrėžimo. Jo nėra ir teisės aktuose, tačiau kitų sričių mokslininkai siūlo tokius apibūdinimus:

- **elektroninis aukcionas** yra tipiškos informacinio tarpininko veiklos, orientuotos į elektroninio verslo partnerių segmentą, organizavimas (pavyzdžiui, sudarant skubius tiesioginio režimo sandorius liejiniams, įrenginių, prekių atsargų pertekliui ir kt. gaminiamis)⁴⁹;
- **elektroninis aukcionas** – tai pardavėjams, kurie nori parduoti greitai gendančias ar perteklines prekes, skirtas kanalas. Aukcionai taip pat gali siūlyti įvairių nebrangių paslaugų, kurios tinka pirkėjams ir pardavėjams⁵⁰;
- **elektroninis aukcionas** – internetu pagrįstos pervedimo akcijos, leidžiančios vartotojams derantis pirkti arba parduoti įvairiausių produktus ar paslaugas⁵¹.

⁴⁶ González A. G., eBay Law: The legal implications of the C2C Electronics commerce modelį, <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=4&hid=117&sid=d775bc10-cd09-4e08-b8d6-e1b019cd45f0%40sessionmgr8>: 2007.05.24

⁴⁷ Rothpf M. H., Sunju P. An Elementary Introduction to Auctions, <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=5&hid=117&sid=d775bc10-cd09-4e08-b8d6-e1b019cd45f0%40sessionmgr8>: 2007.05.24, 84 p.

⁴⁸ González A. G., eBay Law: The legal implications of the C2C Electronics commerce modelį, <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=4&hid=117&sid=d775bc10-cd09-4e08-b8d6-e1b019cd45f0%40sessionmgr8>: 2007.05.24

⁴⁹ V. A. Pjarin, A. S. Kuzmin, S. N. Smirnov, 2002, p. 110–111

⁵⁰ N. Vulkan, 2003, p. 94

Nei vienas iš šių apibrėžimų nėra visiškai tikslus e. aukciono apibūdinimas, todėl neturėtų būti naudojamas teisės moksle ir įstatyminiam reglamentavime.

E. aukcionas yra e. komercijos dalis⁵². Tai reiškia, kad e. aukcionas pasižymi tomis pačiomis savybėmis kaip ir e. komercija. Tad atsižvelgę į e. komercijos ir tradicinio aukciono apibrėžimus galime atskleisti ir e. aukciono sąvoką. Literatūroje e. komercijos apibrėžimų daug, tačiau Pasaulyje nėra nusistovėjusio vieno ir visuotinai priimto. Jo nepateikia netgi Europos Sąjungoje 2000m. birželio 8 d. Priimta Elektroninės komercijos direktyva.

- **Elektroninė komercija** – tai elektroninėje erdvėje vykstanti prekyba prekėmis ar paslaugomis tarp mokestiniais santykiais susijusių subjektų, kai įvykdomos visos verslo stadijos: nuo prekių ar paslaugų reklamavimo (pateikimo) iki jų pristatymo vartotojui⁵³.
- **Elektroninė komercija** – komercinė veikla, susijusi su prekių ir paslaugų pardavimu ir kitais verslo sandoriais, kurių dalyviai yra nebūtinai toje pačioje fizinėje vietoje ir todėl sandorių sudarymui, jų vykdymui pasitelkia elektronines ar joms adekvačias priemones⁵⁴.
- **Elektroninė komercija** - prekyba prekėmis ir paslaugomis, kai sandoriai sudaromi arba vykdomi elektroninėmis priemonėmis⁵⁵.
- **Elektroninės komercijos** apibrėžimą galime rasti ir Lietuvos įstatymuose, tai – informacinės visuomenės paslaugų teikimas ir kita su informacinės visuomenės paslaugų teikimu susijusi veikla⁵⁶.

Vis dėlto, manytina, jog priimtinausia e. aukciono apibrėžimą būtų išvesti iš „Teisės informatikos ir informatikos teisės“ vadovėlio autorių siūlomo e. komercijos apibrėžimo, dėl jo tikslumo, universalumo ir nesudėtingo pritaikymo mus dominančiai sąvokai. Tad, savo ruožtu, galime teigti, jog **elektroninis aukcionas** yra sutarties sudarymo būdas elektroninėmis priemonėmis, kuomet sutartį siūloma sudaryti daugiau kaip vienam aukciono dalyviui, o sutartis laikoma sudaryta su tuo aukciono dalyviu (laimėtoju), kuris pasiūlo didžiausią kainą.

⁵¹ L. Sodžiūtė, V. Sūdžius. Elektroninis verslas: pardavimas ir finansinės priemonės – Vilnius: Kronta, 2006, 93 p.

⁵² Informacinių technologijų teisė / M. Civilka ir kt. – Vilnius: NVO Teisės Institutas, 2004, 216 p.

⁵³ Rotomskis I. Elektroninės komercijos įtaka mokestiniams santykiams // Jurisprudencija. 2004, Nr. 53(45), 16 p.

⁵⁴ Informacinių technologijų teisė / M. Civilka ir kt. – Vilnius: NVO Teisės Institutas, 2004, 211 p.

⁵⁵ Teisės informatika ir informatikos teisė / M. Kiškis, R. Petrauskas, I. Rotomskis, D. Štūtis – Vilnius: 2006, 152 p.

⁵⁶ Informacinės visuomenės paslaugų įstatymas // Valstybės žinios. 2006, Nr. X-614

2. E. aukcionų rūšys

Teisės doktrinoje e. aukcionai skirstomi į dvi kategorijas: ilgalaikiai (*long – term*) ir tiesioginiai (*live*).

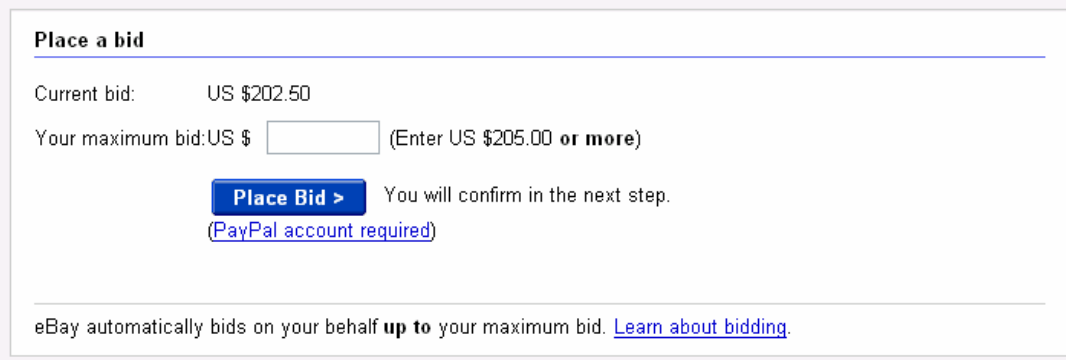
Ilgalaikiai (*long – term*) aukcionai

Ilgalaikiai e. aukcionai pasižymi tuo, jog yra apibrėžiami tam tikru iš anksto nustatytu laiku. Čia yra tiksliai žinomas aukciono pradžios ir pabaigos laikas. Šiame aukcione nėra aukcionatoriaus, o plaktuko dūžis pakeičiamas aukcionui skirto laiko pasibaigimu. Aukciono laimėtojas yra tas dalyvis, kuris paskutinis pasiūlė aukščiausią kainą. Aukciono administratorius suteikia skaitmeninę platformą aukcionams rengti, ir nustato jo taisykles, su kuriomis sutinka visi vartotojai pasirašydami vartotojo sutartį (*user agreement*)⁵⁷.

Pastarieji aukcionai dar gali būti skirstomi porūšius:

A. Tradicinis ilgalaikis e. aukcionas. (2. Paveikslas).

2. Paveikslas. Tipinis e. aukcionas (www.eBay.com)

Place a bid

Current bid: US \$202.50

Your maximum bid: US \$ (Enter US \$205.00 or more)

Place Bid > You will confirm in the next step.
(PayPal account required)

eBay automatically bids on your behalf **up to** your maximum bid. [Learn about bidding.](#)

B. Alternatyvus e. aukcionas. Elektroniniame aukcione sutartis gali būti sudaryta ne tik keliant kainą (arba ją mažinant), bet ir tradicinio pirkimo – pardavimo ar kitos sutarties sudarymo būdu. Esmė tame, kad aukciono rengėjas nustato dvi alternatyvas aukciono dalyviui:

- Kelti siūlomo objekto kainą ir laukti kol baigsis aukcionas, tikintis, jog aukcionas bus laimėtas;

⁵⁷ Niemann J. M., Online Auctions Under German Regulatory and Competition Laws. University of Edinburg, http://www.sciencedirect.com/science?_ob=ArticleURL&_udi=B6VB3-44HY5MY-C&_user=10&_coverDate=11%2F30%2F2001&_rdoc=1&_fmt=&_orig=search&_sort=d&view=c&_acct=C000050221&_version=1&_urlVersion=0&_userid=10&md5=a3222dacbf1ea9738bc9f32a91da646 2007.08.15. 5p.

- Nelaukti kol baigsis aukcionas ir nusipirkti prekę iš karto už numatytą kainą (paprastai ji būna aukštesnė, nei pradinė aukciono kaina) (3. paveikslas);

3. Paveikslas. Alternatyvus pasirinkimas tarp aukciono ir pirkimo (www.eBay.com)

The image shows two side-by-side options for purchasing an item on eBay. The left option is 'Place a bid', showing a current bid of US \$811.36 and a text input field for the maximum bid, with a note '(Enter US \$821.36 or more)'. Below the input is a blue 'Place Bid >' button. The right option is 'Buy It Now', showing a price of US \$1,400.00 and a blue 'Buy It Now >' button. Both options include a note 'You will confirm in the next step.' and a link '(PayPal account required)'. A central 'or' button separates the two options. At the bottom of the 'Buy It Now' section, there is a note: 'The seller requires you to make immediate payment to claim this item. You will be asked to do so with PayPal on the next page. Learn more.' and a link 'Purchase this item now without bidding. Learn about Buy It Now'.

Paminėtina, kad šis sąrašas nėra galutinis, įmanomi ir kitų tipų e. aukcionai, tačiau į e. aukcionų sąvoką teisine prasme pateks tik tie kurie atitiks visas jam keliamas sąlygas. Pavyzdžiui elektroniniame aukcione gali būti numatyta ir kita alternatyva: nusipirkti prekę už numatytą kainą, arba pateikti savo pasiūlymą (4. Paveikslas). Nuo prieš tai minėto tipo, šis skiriasi tuo, jog aukciono rengėjui, jis nėra imperatyvus, t.y. aukciono rengėjas neprivalo perduoti prekės jei jo netenkina kad ir geriausias pasiūlymas. Paminėtina, kad geriausias pasiūlymas (*best offer*) tai pirkėjui suteikiama galimybė pačiam siūlyti bet kokius sutarties pakeitimus ar papildymus. Tai gali būti nebūtinai vien tik kainos pasiūlymas, bet ir koks nors papildomas įsipareigojimas, mainai ar pan. Šis tipas neįeina į mūsų išvestą teisinę e. aukciono sąvoką, nes čia nėra vieno iš išskirtų aukciono požymių - kainos siūlymo.

4. Paveikslas. Alternatyvus pasirinkimas tarp pirkimo ir geriausio pasiūlymo (www.eBay.com)

<p>Buy It Now</p> <p>Buy It Now price: US \$2,495.00</p> <p>Buy It Now ></p> <p>You will confirm in the next step.</p> <p>(immediate payment required)</p> <p>The seller requires you to make immediate payment to claim this item. You will be asked to do so with PayPal on the next page. Learn more.</p> <p>Purchase this item now without bidding. Learn about Buy It Now</p>	or	<p>Best Offer</p> <p>Submit your best offer to the seller.</p> <p>Make Offer ></p> <p>Present your highest offer to the seller. Learn about Best Offer.</p>
--	----	---

Tiesioginiai (live) aukcionai

Šie aukcionai labai panašūs į tradicinius aukcionus. Jie nėra įspausti į iš anksto numatytus laiko rėmus, ir visam procesui čia vadovauja aukcionatorius. Aukciono metu, jo dalyviai yra informuojami apie pradinę prekės kainą ir teikia savo kainos pasiūlymus. Kuomet niekas nebepasiūlo aukštesnės kainos, aukcionatorius jį užbaigia plaktuko dūžiu arba kitu įprastu veiksmu. Tokie aukcionai dažniausiai rengiami video konferencijų pagalba.⁵⁸ Taip pat šie aukcionai gali būti rengiami paraleliai tradiciniams (pvz. kai tradicinis aukcionas transliuojamas internete).

Be jokios abejonės elektroniniai aukcionai kaip ir tradiciniai gali būti ir angliški, ir olandiški ir visų kitų rūšių, kurias išskyrėme šio darbo pirmoje dalyje, tačiau tik šiame skyriuje minėtas suskirstymas turi įtaką teisiniams santykiams. Tiesioginiai aukcionai, nors ir vykdomi interneto ir kompiuterių pagalba, savo esme nesiskiria nuo tradicinių, galima sakyti, jog tai tas pats tradicinis aukcionas vykdomas telekomunikacijų pagalba, t.y. čia interneto pagalba sujungiamas aukciono vedėjas ar rengėjas su dalyviais per ryšio tiltą. Šiuo atveju nekyla problemų taikant tradiciniams aukcionams ir e. komercijai skirtas teisės normas. Tuo tarpu, šiame darbe pagrindinis dėmesys bus skiriamas ilgalaikiams aukcionams, dėl kurių ir kyla daugiausiai teisinio reguliavimo klausimų.

⁵⁸ Niemann J. M., Online Auctions – German: Online Auctions Under German Regulatory and Competition Laws. University of Edinburg, http://www.sciencedirect.com/science?_ob=ArticleURL&_udi=B6VB3-44HY5MY-C&_user=10&_coverDate=11%2F30%2F2001&_rdoc=1&_fmt=&_orig=search&_sort=d&view=c&_acct=C000050221&_version=1&_urlVersion=0&_userid=10&md5=a3222dacbf1ea9738bc9f32a91da646 2007.08.15. 5p.

3. Tradicinio ir e. aukciono skirtumai

Pagal išvestą elektroninio aukciono apibrėžimą galime daryti išvadą, jog pagrindinis tradicinio ir e. aukciono skirtumas yra jais sudaromos sutarties forma: pirmuoju atveju – tradicinėmis priemonėmis, antruoju – elektroninėmis. Kadangi e. aukcionai yra e. komercijos dalis, be abejonės jie pasižymi savybėmis būdingomis ir e. komercijai (remiantis D. A. Hardesty: pasauliniu mastu vykdoma prekyba; anonimiškumas; skaitmeniniai produktai; nuotoliniu būdu valdoma bendrovė; nematerialumas⁵⁹).

Laikantis elektroninės informacijos formos nediskreditavo ir funkcinio lygiavertiškumo principų e. aukcionai neturėtų būti diskriminuojami ir jiems turėtų būti taikomos tos pačios teisės normos kaip ir tradiciniams. Tačiau, apžvelgus internete populiariausius: *eBay*, *Yahoo!*, *Amazon.com*, *Pirkis.lt*, *aukcionas.com* ir kt. aukcionus, o taip pat teisinę mokslinę literatūrą galime pamatyti, jog e. aukcionai turi savų, specifinių savybių, kurios nebūdingos nei tradiciniams aukcionams, nei elektroninei komercijai apskritai. Pagrindines, turinčias daugiausiai įtakos teisiniam reglamentavimui išskirtume šias:

1. Elektroniniame aukcione kitoks tarpininko vaidmuo;
2. Elektroninio aukciono būdu sutartis laikoma sudaryta pasibaigus aukciono rengėjo nustatytam laikui.

Įtakojami šių savybių, atsiranda ir kiti socialinių santykių pakitimai, tokie kaip: skirtingas psichologinis aspektas, skirtingi rizikos faktoriai ir kt. Koks yra ir turėtų būti šių santykių įstatyminis reguliavimas, ir ar jis reikalingas, pabandydysime atsakyti nuodugniau jas išanalizavę.

3.1. Tarpininkas e. aukcione

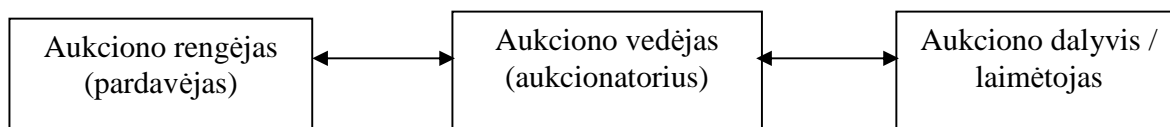
Viena svarbiausių ir bene daugiausia literatūroje gvildenamų elektroninio aukciono problemų yra e. aukciono kaip techninės priemonės, kurios pagalba vykdomas procesas, vaidmens atskleidimas ir atsakomybės klausimai. Ar e. aukcionas yra aukciono vedėjas?

Tradiciniuose aukcionuose, tokiuose kaip *Sotheby's* ir *Cristies* civiliniai teisiniai santykiai tarp dalyvaujančių šalių yra aiškūs ir suprantami. Aukciono rengėjas sudaro sandorį su aukcionatorium, kad pastarasis parduotų daiktą aukcione. Aukciono laimėtojas pirkimo – pardavimo

⁵⁹ Teisės informatika ir informatikos teisė / M. Kiškis, R. Petrauskas, I. Rotomskis, D. Štūtis – Vilnius: 2006, 153 p.

ar bet kokią kitą sutartį sudaro su aukcionatoriumi, kuris čia atlieka tarpininko vaidmenį⁶⁰. Aukcionatorius perduoda prekę, o laimėtojas jam sumoka kainą, dalį sumos vedėjas pasilieka kaip užmokestį už paslaugas. Aukcionatorius šiuose santykiuose atlieka dalį pardavėjo funkcijų ir atsako už parduodamo objekto kokybę. Čia vyrauja linijinė struktūra, kur aukciono rengėjas ir dalyvis tarpusavyje gali neturėti jokių ryšių ir veikti tik per tarpininką – aukcionatorių (5 paveikslas).

5 paveikslas. Tradicinio aukciono schema.

Tuo tarpu e. aukcionuose ši tvarka yra kitokia. E. aukciono administratorius sudaro sutartį tiek su rengėju, tiek su kiekvienu kainos siūlytoju. Tačiau skirtingai nei tradiciniame aukcione, e. aukciono administratorius netampa šių santykių šalimi. Jis atlieka tarsi kanalo vaidmenį, kuris pristato aukciono rengėją jo dalyviams. Nors paprastai administratorius dalyvauja kaip tarpininkas atsiskaitant už prekes, jam neatsiranda atsakomybė dėl parduodamo objekto kokybės. E. aukcionai dažniausiai ima mokesčius ne už aukciono paslaugų teikimą, bet už pardavėjo pristatymą laimėtojui. Pirkimo – pardavimo sutartis sudaroma, ne tarp laimėtojo ir e. aukciono, bet tiesiogiai tarp rengėjo ir laimėtojo, kurie šios sutarties sąlygas derina tarpusavyje, be e. aukciono pagalbos⁶¹ (6 paveikslas). Kitais žodžiais tariant e. aukcionai tik suteikia vietą, kur būtų galima surengti aukcioną, tačiau patys jame nedalyvauja⁶².

Sutarties sąlygos

Prieš dalyvaujant e. aukcione vartotojai visuose pagrindiniuose e. aukcionuose (*eBay*, *Yahoo!*, *Amazon*) turi užsiregistruoti ir tuo pačiu pareikšti, jog sutinka su administratoriaus pateiktom standartinėm sąlygom arba taisyklėm. Paprastai šios sąlygos skiriasi priklausomai nuo

⁶⁰ M. Civilka, E-Commerce Business Models, <http://www.itc.tf.vu.lt/mokslas/E-Commerce%20Business%20Models.ppt> : 2007.05.29

⁶¹ M. Chissick, A. Kelman Electronic Commerce Law and Practice Third Edition – London: Sweet & Maxwell, 2002, 46 p., <http://www.itc.tf.vu.lt/mokslas/E-Commerce%20Business%20Models.ppt> : 2007.05.29

⁶² R. A. Miriam, E-Buyer Beware: Why Online Auction Fraud Should be Regulated, <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=5&hid=107&sid=b4fd6f15-0bfb-4eff-90cd-5eafbc5d340f%40sessionmgr2> : 2007.03.08, 583 p.

valstybės, kurioje e. aukcionai veikia (pvz. *eBay* aukcionas oficialiai veikia daugiau nei 25 valstybėse ir kiekvienoje jų numatytos skirtingos sąlygos jo vartotojams (angl. *terms and conditions*)). Kaip pavyzdį toliau panagrinėsime šiuo metu populiariausio e. aukciono *eBay* nuostatas.

Daugumoje valstybių (Didžiojoje Britanijoje, Airijoje, Kanadoje, Australijoje ir kt.) *eBay* aukciono sutarties sąlygose nurodoma, kad *eBay* nėra aukcionatorius (tokia pati nuostata nurodyta ir *Aukcionai.lt* taisyklėse, tai bene vienintelis tai nurodantis lietuviškas e. aukcionas⁶³). Čia pabrėžiama, jog „*eBay* nėra tradicinis „aukcionatorius“, toks kokį jį apibrėžia tų valstybių įstatymai. Tinklapis leidžia siūlyti, parduoti ir pirkti visiems norintiems ir bet koku būdu (fiksotos kainos arba aukciono). Tačiau *eBay* neįsitraukia į šalių transakciją ir kaip to rezultatas negali kontroliuoti produktų ir paslaugų kokybės, saugumo, legalumo, negali garantuoti, jog prekės bus pristatytos tokios kokios nurodomos aprašyme. Aukcionas neužtikrina, kad pardavėjas tikrai parduos prekę, ir kad pirkėjas tikrai už ją gali sumokėti sutartą sumą. Taip pat negarantuojama, kad šalys apskritai įvykdys sandorį“⁶⁴.

Taigi, e. aukcionai savo veiklos taisyklėse stengiasi išvengti bet kokios atsakomybės dėl pardavėjo atliekamų veiksmų. Jie netgi nesutinka, kad jų veiklai turėtų būti taikomi aukcionų veiklą reglamentuojantys įstatymai. Ne visose jurisdikcijose toks e. aukcionų atsakomybės ribojimas yra įmanomas⁶⁵, todėl toliau apžvelgsime kaip tokias nuostatas vertina teisinės institucijos, kokie jų argumentai.

Teismų praktika

Įdomi byla buvo iškelta JAV 2001 metais - *Gentry v. eBay*. Ieškovai *Lar Gentry, Henry Camp, Mike Hyder, James Conboy, William Pommerening*, ir *Michael Osacky* kreipėsi į teismą su ieškiniu, kuriame nurodo, jog *eBay* aukcione nusipirko suklastotus sportinius suvenyrus su tariamais įžymybių parašais iš kitų vartotojų. Skunde nurodoma, kad *eBay* privalo atsakyti už jo puslapyje pateikiamą klaidinančią informaciją. Ieškovai tvirtino, jog aukciono administratorius yra atsakingas už informaciją apie produktą, kurią pateikia tretieji asmenys, nes nepasirūpino tų produktų autentiškumą patvirtinančiu sertifikatu, o taip pat pateikė klaidingą informaciją atsiliepimuose apie tuos asmenis. Teismas nusprendė, kad *eBay* nėra atsakingas už klaidinančią informaciją apie trečiųjų

⁶³ Aukcionai.lt sąlygos ir taisyklės, <http://www.aukcion.lt/terms.php> : 2007.09.04, 2.1 punktas

⁶⁴ eBay user agreement, <http://pages.ebay.ca/help/policies/user-agreement.html> : 2007.05.29

⁶⁵ González A. G., eBay Law: The legal implications of the C2C Electronics commerce modelį, <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=4&hid=117&sid=d775bc10-cd09-4e08-b8d6-e1b019cd45f0%40sessionmgr8> : 2007.05.24

asmenų daiktus, nes jis atlieka tik tarpininko vaidmenį, o ne pardavėjo, aukcionas negali garantuoti, kad parduodamos prekės yra autentiškos, tai turi įrodinėti pats pardavėjas. Teismas taip pat nusprendė, kad aukcionas neprivalo pateikti autentiškumą patvirtinančių sertifikatų, nes jis pats tų prekių nepardavinėja. Argumentas dėl klaidingų atsiliepimų irgi buvo atmestas, nes atsiliepinimus rašo ne aukcionas, o tretieji asmenys remdamiesi jų subjektyviu pasitenkinimu arba nepasitenkinimu įvykusiais sandoriais su pardavėju. Byloje, buvo remiamasi *Zeran v. America Online Inc.* sprendimu, kuriame buvo nustatyta, kad informacijos tarpininkavimo paslaugas teikiantys asmenys nėra atsakingi už trečiųjų asmenų perduodamą informaciją, jei nežino ar ji yra autentiška ar ne.⁶⁶

Genry v. eBay ir po jos sekusios bylos parodė, kad JAV teismai nėra linkę priversti e. aukcionus būti atsakingais už pardavėjo neteisėtus veiksmus, tai įtakoja ir vis daugiau nuomonių bei didėjantis įstatymų skaičius atleidžiantis tarpininkavimo paslaugas teikiančius asmenis nuo tokios atsakomybės. Laikomasi nuomonės, kad versti e. aukcionus būti atsakingais už rengėjo teikiamą informaciją būtų toks pats absurdas, kaip bausti laikraščius, už juose publikuojamus klasifikuotus skelbimus su melaginga informacija⁶⁷.

Kaip minėta, dauguma e. aukcionų save apibrėžia, ne kaip aukcionatorių, o kaip vietą ar forumą, kur perkamos ir parduodamos prekės. Todėl jie savęs nelaiko atsakingais už pirkėjo ar pardavėjo neteisėtus veiksmus. Apie šį atsakomybės skydą e. aukcionai informuoja sutartyje su vartotojais ar statutuose. Nepaisant to, arbitras kiekvieną sprendimą priima priklausomai nuo konkrečių bylos faktų ir aplinkybių. Viena tokių aplinkybių, pavyzdžiui, kai e. aukcionas savo pranešimais leidžia vartotojams suprasti, kad jis vienaip ar kitaip užtikrina jų saugumą aukciono procese.

Šis klausimas buvo nagrinėjamas byloje *Evagora v. eBay Australia & New Zealand Pty. Limited* (2001 m.). Byloje ieškovas Evagora sėkmingai laimėjo *eBay* aukcione, kur įsigijo kompiuterį ir už jį sumokėjo pinigus, bet prekės taip ir nesulaukė. Pardavėjas nebuvo Australijos pilietis, todėl iškėlė ieškinį *eBay* atstovybei Australijoje ir Naujojoje Zelandijoje. Ieškinyje Evagora prisipažino, jog pasirašytos vartotojo sutarties su *eBay* neskaitė, tačiau teigė, kad *eBay* pagrindiniame puslapyje buvo skelbiama, jog *eBay* užtikrina visų svetainėje atliekamų transakcijų

⁶⁶ Lars Genry v. eBay, Inc., 121 Cal. Rptr. 2d 703 (Cal. App. 2002), http://www.law.pitt.edu/madison/cyberlaw/supplement/gentry_v_ebay.htm : 2007.05.30

⁶⁷ González A. G., eBay Law: The legal implications of the C2C Electronics commerce modelį, <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=4&hid=117&sid=d775bc10-cd09-4e08-b8d6-e1b019cd45f0%40sessionmgr8> : 2007.05.24

saugumą, o visi pirkimai - pardavimai yra apdrausti. Teismas nustatė, kad šiuo skelbimu *eBay* pats savo veiksmais prisiėmė atsakomybę didesnę nei numatytą sutartyje su vartotoju ir savo vienašališkus įsipareigojimus privalo vykdyti. Teismo sprendimu, minėtas skelbimas turi aukštesnę teisinę galią nei vartotojo sutartis, todėl *eBay* turi atsakyti ir už Evagoros praradimus⁶⁸.

Kaip matome, nors teismai ir patvirtina, jog aukcionai nėra atsakingi už rengėjo atliekamus veiksmus, tačiau nėra linkę visiškai suabsoliutinti šios taisyklės. Aukciono administratorius nėra atsakingas už rengėjo atliekamus veiksmus tik tol, kol pats savo veiksmais nesiima įgyvendinti rengėjo pareigų ar neatlieka veiksmų iš kurių vartotojai galėtų pagrįstai manyti, kad aukcionas prisiėmė dalį rengėjo atsakomybės.

Reglamentavimas Lietuvoje

Kaip matyti iš pateiktoje medžiagoje išdėstytų faktų, aukciono administratorius neatitinka įstatyme nurodytos aukciono vedėjo sampratos. Kaip tuomet jį reikėtų traktuoti?

Teisės informatikos ir Informatikos teisės vadovėlio autoriai išskiria **interneto tarpininko** sąvoką, tai - visi subjektai, užtikrinantys interneto techninės infrastruktūros funkcionavimą, tarp jų – subjektai, teikiantys interneto prieigos, prieglobos, turinio talpinimo ir perdavimo paslauga⁶⁹. Į šią sąvoką patenka interneto portalai, forumai ar e. pašto tinklapiai, kurie suteikia infrastruktūrą leidžiančią paslaugų gavėjams siųsti, gauti, talpinti ir saugoti informaciją. Manytina, kad e. aukcionas, dėl tapačių funkcijų, taip pat turėtų būti traktuojamas kaip interneto tarpininkas.

Internetiniam tarpininkavimui taikomas informacinės visuomenės paslaugas reglamentuojantis Informacinės visuomenės paslaugų įstatymas⁷⁰, parengtas pagal Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvą Nr. 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje (Elektroninės komercijos Direktyva). Pagal įstatymą ir direktyvą e. aukcionas yra traktuojamas kaip įsisteigęs paslaugos teikėjas. Tad, santykiškai tarp e. aukciono administratoriaus ir rengėjo, bei e. aukciono administratoriaus ir aukciono dalyvių patenka į šio įstatymo reguliavimo sritį.

Elektroninės komercijos Direktyvoje aiškiai nurodomos ir internetinio tarpininko atsakomybės ribos. Čia nurodoma, kad kai teikiama informacinės visuomenės paslauga, kurią

⁶⁸ L. H. Kathleen, S. J. Malleons, The Globalisation of Consumer – How the Law is Responding, [http://www.ag.gov.au/www/agd/rwpattach.nsf/VAP/\(CFD7369FCAE9B8F32F341DBE097801FF\)~BBKathleen+Harris+3_3.doc/\\$file/BBKathleen+Harris+3_3.doc](http://www.ag.gov.au/www/agd/rwpattach.nsf/VAP/(CFD7369FCAE9B8F32F341DBE097801FF)~BBKathleen+Harris+3_3.doc/$file/BBKathleen+Harris+3_3.doc) : 2007.06.03

⁶⁹ Teisės informatika ir informatikos teisė / M. Kiškis, R. Petrauskas, I. Rotomskis, D. Štītis – Vilnius: 2006, 65 p.

⁷⁰ Informacinės visuomenės paslaugų įstatymas // Valstybės žinios. 2006, Nr. X-614

sudaro paslaugos gavėjo pateiktos informacijos perdavimas ryšio tinklu, valstybės narės užtikrina, kad paslaugų teikėjas nebūtų atsakingas už perduodamą informaciją. Tam numatytos penkios sąlygos:

- teikėjas neinicijuoja perdavimo;
- neparenka perduodamos informacijos gavėjo;
- neparenka ir nekeičia perduodamos informacijos,
- neturi faktinių žinių apie neteisėtą veiklą arba informaciją ir reikalavimų atlyginti žalą atžvilgiu nežino apie faktus ar aplinkybes, rodančias, kad verčiamasi neteisėta veikla arba teikiama neteisėta informacija arba
- gavęs tokių žinių arba apie tai sužinojęs, nedelsdamas panaikina šią informaciją arba atima galimybę ją pasiekti⁷¹.

Analogiškos sąlygos numatytos ir Informacinės visuomenės paslaugų įstatymo 12 ir 14 straipsniuose, kuris parengtas remiantis minėta direktyva. Todėl, pavyzdžiui, viename populiariausių lietuviškame aukcione *Pirkis.lt* taisyklių 3.19 punkte nurodyta sąlyga, kad administratorius turi teisę sutrumpinti ar pailginti vykstančių pardavimų trukmę, juos nutraukti, atmesti kainų siūlymus ar uždrausti kuriems nors Pirkėjams ar Pardavėjams dalyvauti Prekyboje⁷², būtų pakankamas pagrindas administratorių patraukti civilinę atsakomybę. Taip buvo pasielgta ir 2000 metais Prancūzijoje sprendžiant bylą *La Ligue Contre le Racisme et l'Antisemitisme v. Yahoo!, Inc.*, kur kompanija *Yahoo!, Inc* buvo patraukta baudžiamojon atsakomybėn būtent dėl to, kad buvo informuota apie e. aukcione pardavinėjamą nacistinę atributiką, žinojo, kad Prancūzijoje ir kitose Europos valstybėse ji yra uždrausta, tačiau nesiėmė jokių priemonių užkirsti kelią įstatymų pažeidimui⁷³.

Reikėtų pabrėžti, kad sprendžiant atsakomybės ribas teismas remiasi ne vien Informacinės visuomenės paslaugų įstatymu, bet ir kitais teisės aktais. Pavyzdžiui *Evagoras v. eBay* bylos atveju vartotojai, ginantys savo teises Lietuvoje, galėtų remtis reklamos įstatymu⁷⁴ ir Civilinio kodekso 6.301 straipsniu.

⁷¹ Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market ('Directive on electronic commerce')

⁷² Pirkis.lt taisyklės, www.pirkis.lt/taisykles : 2007.09.04

⁷³ M. Le menestrel, M. Hunter, H. C. De Bettignies, Internet e-Ethics in Confrontation With an Activists' Agenda: Yahoo! On Trial, <http://www.springerlink.com/index/AMMV098GW6MNE1JR.pdf> : 2007.05.29

⁷⁴ Reklamos įstatymas// Valstybės žinios. 2000, Nr. VIII-1871

Autoriaus nuomone, nors e. aukciono administratorius ir nėra vedėjas, reikėtų manyti, kad jis vis dėlto turėtų prisiimti dalį aukcionatoriaus pareigų, pavyzdžiui, tokias kaip:

- paskelbti apie aukciono būdu sudarytą sutartį (CK 6.421str. 1 d);
- atskleisti laimėtoju pardavėjo asmenybę (CK 6.420 str. 2 d.);
- įrašyti registre apie pasiūlymą ir laimėtojo pavardę (pavadinimą) (CK 6.421 str. 2 d.).

Beje, pastarasis reikalavimas nėra privalomas.

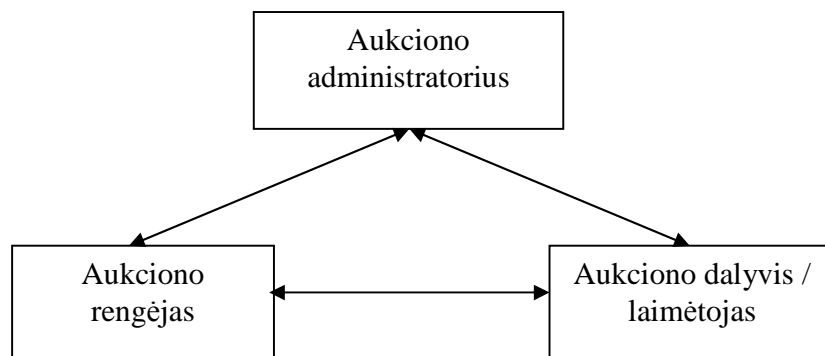
Tuo tarpu, tokios aukciono vedėjo teisės, kaip teisė įgyvendinti visas pardavėjo teises, jei pirkėjas nustatyta tvarka ir terminais kainos nesumoka (CK 6.422str. 2d.), teisė paskelbti, kad rengia naują aukcioną tai prekei parduoti, per protingą terminą pranešęs pirkėjui (CK 6.422str. 2d.), neturėtų būti numatytos, kadangi e. aukcionas nėra pardavėjo atstovas santykiuose su kitais aukciono dalyviais, taip būtų pažeistas teisių ir pareigų balansas. Žinoma, savo sutartyje su vartotoju ar nuostatose, e. aukcionas tokias sąlygas galėtų numatyti, tačiau tokiu atveju jis jau taptų atsakingas už parduodamas prekes, jų kokybę, aprašymą ir pan. Jis netektų atsakomybės skydo, numatyto Informacinės visuomenės įstatyme. Pagal jame įtvirtintą nuostatą, interneto tarpininkas, norėdamas išvengti, atsakomybės negali inicijuoti informacijos perdavimo.

Apibendrinami skyriuje išnagrinėtą medžiagą, galime tvirtinti, kad vykdant e. aukcionus atsiranda trejopo pobūdžio santykiai:

- Tarp e. aukciono ir rengėjo.
- Tarp e. aukciono ir aukciono dalyvių / laimėtojo
- Tarp rengėjo ir aukciono dalyvių / laimėtojo

Pardavėjas, aukciono dalyvis ir pirkėjas šiuo atžvilgiu bus informacinės visuomenės paslaugos gavėjai (toliau darbe juos apibūdinsime kaip paslaugos gavėjus arba vartotojus).

6 paveikslas. E. aukciono schema.

3.2. Proceso trukmės ir rizikos problema

Viena iš e. aukciono savybių yra ta, kad proceso pabaiga paprastai siejama ne su plaktuko dūžiu ar kitu įprastu veiksmu, kaip tai įprasta tradiciniuose aukcionuose, o su jam skirtu laiko pasibaigimu. Paprastai e. aukcionai trunka gerokai ilgiau nei tradiciniai, dažniausiai nuo paros iki keletos savaitių ar net ilgiau. Galime išskirti keletą to priežasčių:

- Aukciono rengėjas suinteresuotas, kad jo pasiūlymą pamatytų kuo daugiau potencialių pirkėjų todėl, siekiant, kad į jį užklustų kuo daugiau lankytojų, paprastai e. aukcionai trunka gerokai ilgiau nei tradiciniai – kelias dienas ar net savaites.
- E. aukcione neįmanoma nustatyti tikslaus visų potencialių pirkėjų skaičiaus, o juo labiau sužinoti ir įvertinti jų nuomonę apie parduodamą daiktą. Dėl šios priežasties aukciono rengėjas negali žinoti ar ateityje dar įmanomas geresnis kainos pasiūlymas, ar ne, ir jei įmanomas tai kada. Tradiciniame aukcione aukciono vedėjas gali matyti ir girdėti visus dalyvius, ir iš to nuspręsti ar galima dar tikėtis kito siūlymo ir ar verta toliau tęsti procesą.
- Aukciono rengėjas nori prekę parduoti kuo greičiau, todėl nėra suinteresuotas tinkamo pasiūlymo laukti ilgai (dėl sandėliavimo išlaidų, padidėjusios praradimo rizikos ir pan.).
- Aukščiausią kainą pasiūlęs dalyvis nėra linkęs aukciono rezultatų laukti neapibrėžtą laiko tarpą. Per ilgesnį laiką prekę gali nusidėvėti, nuvertėti, dalyviui pasiūliusiam aukščiausią kainą tapti nebereikalinga ir pan.

Visos šios priežastys įtakoja nuo tradicinio aukciono sampratos laikytus neatsiejamais – psichologinius aspektus. Į problemą buvo daugiau gilinamasi Vokietijoje tarp teisininkų ir teisės mokslo atstovų. Impulsą joms suteikė dvi skirtinguose šios šalies teismuose nagrinėtos bylos.

I Byla: *LG (Regioninis teismas) Hamburg, DB 1999, 1951*

Profesionali aukcionus rengianti įmonė dalį savo veiklos perkėlė į Internetą ir siūlė pirkti jame naujas prekes aukciono būdu. Ieškovas tvirtino, kad įmonė turi atsakyti pagal Industrinį kodeksą, nes pagal jį draudžiama aukcione pardavinėti naujus ir nepanaudotus

daiktus. Taip elgdamasi įmonė įgyja pranašumą prieš savo konkurentus ir pažeidžia konkurencijos teisę.

II Byla: *LG (Regioninis teismas) Wiesbaden, NJW-CoR 2000, 171*

Atsakovas, taip pat - e. aukcionus rengianti įmonė. Ieškovas tvirtino, kad kompanija pažeidžia konkurencijos teisės nuostatas ir negali savo veiklos vadinti aukcionu, kadangi aukcionas užbaigiamas ne plaktuko dūžiu, kaip to reikalauja Vokietijos Civilinis Kodeksas, o laiko pasibaigimu.

Abi bylas pralaimėjo ieškovai, net ir po apeliacijų nagrinėjimo.

Šie sprendimai teisės mokslo atstovus suskirstė į dvi stovyklas. Vienai stovyklai atstovavo mokslininkai teigiantys, jog e. aukcionai nėra aukcionų dalis ir kad tai naujas socialinis reiškinys, reikalaujantis atskiro reglamentavimo, kitos stovyklos atstovai jiems oponavo.

Skirtingo tradicinių ir elektroninių aukcionų reglamentavimo šalininkai sutinka, kad sąvoka „aukcionas“ nurodo tam tikrą mechanizmą, kuris skirtas galutinei ir aukščiausiai kainai nustatyti, kuomet pardavimo procese dalyvauja vienas pardavėjas ir daug potencialių pirkėjų, siekiančių įsigyti prekę ar paslaugą. Jie taip pat pripažįsta, kad dabartinės internetinės technologijos yra pakankamos vykdyti tokį procesą. Nepaisant to, skirtingo reglamentavimo atstovai siekia atkreipti dėmesį į kitą svarbų požymį - kovą dėl kainos (kainos siūlymą). Anot jų, dalyvių kova dėl kainos aukcione turi atitikti dvi sąlygas:

- Turi būti tam tikras laiko spaudimas, kuris priverčia aukciono dalyvius rizikuoti ir skubiai apsispręsti dėl pasiūlymo teikimo. Pavyzdžiui tradicinio aukciono vedėjui skaičiuojant laiką iki plaktuko dūžio, dalyviai turi labai greitai apsispręsti ar dar siūlyti aukštesnę kainą ar ne. Iš čia atsiranda skubėjimas, įtampa ir tam tikra rizika priimti neapgalvotą sprendimą.
- Procesas vyksta fiziškai apribotoje aplinkoje, kur potencialūs pirkėjai yra veikiami aukcionatoriaus teatrališkų sugebėjimų ir įtampos tarp dalyvių.

E. aukciono atveju atsakymas į abi šias sąlygas būtų neigiamas. Net jei priimtume teiginius, kad e. aukciono virtuali aplinka atitinka visus funkcinis fizinės aplinkos kriterijus, elektroninė aplinka negali sukurti tokios atmosferos, kokia yra įmanoma mūrinėje patalpoje. E. aukcione dalyviai sprendimus priima patogiausiai įsitaisę namuose, nejaučia psichologinės įtampos būdingos tradiciniams aukcionams. Pats procesas, kuris gali trukti net kelias savaites, suteikia pakankamai laiko apgalvoti savo sprendimą, pasitarti su kitais asmenimis ir netgi gerai išsimiegoti prieš jį

priimant. Tai kad tradiciniame aukcione dalyvių sprendimus lydi didelė rizika, o e. aukcionuose – pamatuoti ir racionalūs skaičiavimai, daugumos šios minties šalininkų nuomone, jie turėtų būti skirtingai reglamentuojami. Šalininkų teigimu e. aukcionų dalyviams įstatyminė apsauga apskritai neturėtų būti taikoma.

Tuo tarpu oponentai pateikia savus argumentus. Anot jų, nors e. aukcionuose nėra tokios rizikos, kaip tradiciniuose, tačiau čia egzistuoja kiti, galbūt net didesni pavojai, nuo kurių vartotojai turėtų būti ginami įstatymais. Jie teigia, kad:

- Net jei ir nėra tiesioginio ryšio su kitais aukcione dalyvaujančiais asmenimis, visi aukciono dalyviai tikisi įsigyti prekę, o atsiradusi konkurencija veikia ir dalyvių veiksmus.
- Aukciono dalyviai negali fiziškai apžiūrėti prekės, o tokiu atveju atsiranda rizika, kad pristatčius prekę, jos vertė gali pasirodyti mažesnė nei tikėjosi ją įsigijęs asmuo.
- E. aukcionuose kur kas didesnė tikimybė nukentėti nuo nesąžiningų pardavėjų / pirkėjų veiksmų⁷⁵.

Lietuvos Respublikos Civilinio Kodekso 6.421 str. 1d., taip pat išreiškiamas reikalavimas, kad pirkimo – pardavimo sutartis aukciono būdu laikoma sudaryta, kai aukciono vedėjas tai paskelbia plaktuko dūžiu arba kitokiu įprastu veiksmu. Žinoma e. aukcione plaktuko nėra, tačiau aukcionatoriui leidžiama pačiam pasirinkti sudarytos sutarties paskelbimo būdą. Reikia manyti, jog į „kito įprasto veiksmo“ sąvoką įeina ir nurodytas konkretus aukciono pabaigos laikas. Toje pačioje įstatymo normoje nurodoma, kad jeigu tuo pat metu, kai aukciono vedėjas plaktuko dūžiu skelbia, kad aukcionas dėl daikto baigtas, pateikiamas naujas pasiūlymas, tai aukciono vedėjas turi teisę savo nuožiūra pratęsti aukcioną arba daiktą pripažinti parduotu už paskutinę pasiūlytą kainą. Tokia sąlyga praktiškai nereikalinga e. aukcione, nes čia įmanomi tik du variantai, arba dalyvis spėjo pasiūlyti kainą arba ne. Vis dėlto, pateiktos įstatymo normos, atsižvelgiant ir į kitų valstybių teismų praktiką, yra pakankamos vykdyti e. aukcioną. Paminėtina, kad CK įtvirtinta identiška nuostata Anglijos Prekių pardavimo akto (Sale of Goods Act 1979) 57 str. 2 d⁷⁶.

⁷⁵ Niemann J. M., Online Auctions – German: Online Auctions Under German Regulatory and Competition Laws. University of Edinburg, http://www.sciencedirect.com/science?_ob=ArticleURL&_udi=B6VB3-44HY5MY-C&_user=10&_coverDate=11%2F30%2F2001&_rdoc=1&_fmt=&_orig=search&_sort=d&_view=c&_acct=C000050221&_version=1&_urlVersion=0&_userid=10&md5=a3222dacfbf1ea9738bc9f32a91da646 2007.08.15.

⁷⁶ Sale of Goods Act 1979, <http://www.johnantell.co.uk/SOGA1979.htm> 2007.05.29

Nepaisant laiko problematikos, jo nustatymas išsprendžia ne tik jau minėtas ekonomines problemas, bet ir teisines. CK 6.423str. minima, jog daiktas, dėl kurio skelbiamas aukcionas, negali būti atsiimtas, išskyrus atvejus, kai per protingą laiko tarpą negauta jokio pasiūlymo. „Protingas laiko tarpas“ yra gana subjektyvi sąvoka, ypač turint galvoje e. aukcionus. Siekiant sužinoti kas yra protingas laiko tarpas, reikia atsakyti į klausimą kiek vidutiniškai reikia laiko aukciono dalyviui, kad jis apsispręstu neteikti pasiūlymo? Skirtingai nei tradiciniuose aukcionuose, e. aukcionuose dalyviai dažniausiai nedalyvauja procese nuo pat pradžios (ypač ilgo laiko aukcionuose), o prisijungia bet kuriuo metu. Dėl šios priežasties nustatyti kada dalyvis prisijungė prie aukciono, ir kada pradėjo svarstyti klausimą ar teikti siūlymą ar ne, yra labai keblu. Nurodžius e. aukciono pabaigos momentą, ši problema automatiškai išsprendžiama, nes aukciono rengėjas įsipareigoja nenutraukti aukciono iki jo paties nustatyto laiko.

Taigi, konkretaus proceso pabaigos laiko nurodymas e. aukcione šiek tiek pakeičia aukciono suvokimą, tačiau ne esmę. Nors e. aukcione nebelieka rizikos pasireiškiančios per psichologinį momentą, be kurio nebuvo įsivaizduojami tradiciniai aukcionai, tačiau esmė - gauti už siūlomą objektą maksimalią naudą - išlieka. Įvedus tikslų, iš anksto visiems dalyviams žinomą, aukciono pabaigos laiką išsprendžiami ne tik dalyviams aktualūs, bet ir teisiniai klausimai, vis dėlto atsiranda ir naujų, dar neatsakytų. Vieną jų aptarsime sekančiame skyriuje.

3.3. Viešoji oferta ir sandorio sudarymo momentas

Kaip jau minėjome, viena iš problemų su kuriomis susidūrė teisės mokslo teoretikai nagrinėdami e. aukcionus, tai – atsakyti į klausimą „ar e. aukcionai iš tiesų yra aukcionai?“. Dar kartą impulso diskusijoms suteikė kita, taip pat Vokietijoje 2000m. nagrinėta *Ulrichi* byla⁷⁷.

Atsakovas buvo kaltinamas tuo, jog ilgalaikiame e. aukcione pardavinėjo naują VW automobilį vertą 57.000 DM. Aukcione pardavėjas nustatė pradinę automobilio kainą – 10 DM., o kiekvienu siūlymu kaina turėjo būti pakelta ne mažiau kaip 50 DM., tam kad pritrauktų kuo didesnę dalyvių susidomėjimą ir sulauktų kuo daugiau pasiūlymų. Minimali pardavimo kaina nebuvo nustatyta. Po penkių dienų, pasibaigus aukcionui, ieškovas laimėjo ir nusipirko automobilį vos už 26.350 DM. Atsakovas atsisakė perduoti prekę argumentuodamas tuo, jog

⁷⁷ Ulrichi, 'Die enttäuschende Internetauktion - LG Münster, MMR 2000, 280', JuS 2000, 947, <http://rsw.beck.de/rsw/shop/default.asp?sessionid=C274320239F14C16A012C78811951638&docid=13443&docClass=NEWS&site=MMR&from=mmr.903>, 2007.08.26

- automobilio pardavinėjimas e. aukcione yra ne kas kita kaip skelbimas kviečiantis viešai apsvarstyti automobilio kainą ir neturi nieko bendra su pasiūlymu pirkti;
- e. aukcionas neturi būti suprantamas kaip tradicinis aukcionas, nes tai naujas socialinis reiškinyis ir jam negali būti taikomos tradicinio aukciono teisės normos.

Bylą nagrinėję LG Münster regioninis teismas ir OLG Hamm regioninis apeliacinis teismas priėmė skirtingus sprendimus. Toliau panagrinėsime kokie buvo jų argumentai ir kaip toks ginčas būtų bei turėtų būti sprendžiamas Lietuvoje.

Oferta e. aukcione

Dalyvavimas minėtame e. aukcione buvo įmanomas tik atlikus registravimosi procedūrą, į kurią be kita ko įeina ir sutikimas su aukciono nuostatom, pateikiamomis tinklapyje. S. 5 IV šių nuostatų punkte minima, kad aukciono proceso pradžia reiškia, kad aukciono rengėjas sutinka su būsima aukščiausia pasiūlyta kaina ir įsipareigoja už ją parduoti prekę.

LG Münster regioninis teismas nusprendė, jog pardavėjas nenustatė minimalios galutinės kainos, nors to reikalavo vartotojo sutartis, tad remiantis teisingumo, protingumo ir geros valios principais šis skelbimas nesukūrė pareigos parduoti prekę. Ieškovas taip pat neturėjo jokio pagrindo manyti, kad atsakovas, būdamas fizinis asmuo, gali pardavinėti naują, be jokių trūkumų automobilį už neįtikėtinai žemą kainą. Tai, anot arbitro, leido suprasti, jog atsakovo ketinimai parduoti prekę nebuvo rimti, ir kad tai tik reklaminis instrumentas potencialiems pirkėjams pritraukti.

Tuo tarpu, OLG Hamm apeliacinio teismo sprendimu, e. aukcionas tai ne šiaip sau kvietimas siūlyti kainą, o įpareigojantis pasiūlymas pirkti dėl kelių priežasčių:

- Pirma, aukciono dalyviai sutikdami su e. aukciono nuostatomis įsipareigoja jų laikytis vykdant aukcioną. Tiek pardavėjas, tiek pirkėjas aukciono metu tikisi, kad bus elgiamasi pagal tokias taisykles, su kuriomis jie sutiko. Pritarimas aukciono nuostatomis sukuria teises ir pareigas ne tik vartotojui ir e. aukcionui, bet ir pirkėjui bei pardavėjui.
- Antra, prieš pradėdamas aukcioną jo rengėjas turi nurodyti visas esmines sutarties sudarymo sąlygas: prekės pradinę kainą, mažiausią galimą kainos pasiūlymą, minimalią kainą už kurią norėtų parduoti prekę, prekės aprašymą, nuotrauką ir pan. O tai reiškia, jog oferentas yra pardavėjas, o ne pirkėjas.
- Trečia, skirtingai nei įdėjus skelbimą į Internetą ir laukiant potencialių pirkėjų, čia pardavėjui nereikia pasirinkti vieno kurio nors iš daugelio pasiūlymų, nes aukcione pasiūlymas yra automatiškai susietas tik su didžiausią kainą pasiūliusiu pirkėju.

Siekdami išsiaiškinti kaip šis klausimas traktuojamas Lietuvoje apžvelgsime šiuo metu galiojančius teisės aktus.

Ofertai e. aukcione pirmiausiai taikomos e. komercijos taisyklės. ES šie santykiai įtvirtinti jau minėtoje, E. komercijos Direktyvoje. Direktyvos 11 straipsnyje įtvirtinta sąvoka „paslaugos gavėjas pateikia savo užsakymą“, vietoje anksčiau buvusios „priimdamas paslaugos teikėjo siūlymą“⁷⁸. Čia kaip ir 1980 m. Vienos konvencijos 14 straipsnio 2 dalyje⁷⁹ laikomasi nuostatos, kad ofertą e. komercijoje teikia ne jo rengėjas, bet pardavėjas, išskyrus atvejus kai sutartyje nurodoma kitaip⁸⁰.

E. komercijos Direktyvos nuostata įtvirtinta ir Informacinės visuomenės paslaugų įstatymo 2str. 15 d. ir 10 str. 1 d. čia minima, kad jei paslaugos teikėjas ir paslaugos gavėjas, veikiantis verslo ar profesijos tikslais, nesusitaria kitaip, paslaugos gavėjui pateikus užsakymą, paslaugos teikėjas turi nedelsdamas elektroninėmis priemonėmis patvirtinti, kad užsakymą gavo. Vienas iš tinkamų užsakymo gavimo patvirtinimų yra užsakytos informacinės visuomenės paslaugos teikimas elektroninėmis priemonėmis.

Taigi, e. aukcionams, skirtingai nei tradiciniams aukcionams taikomi skirtingi kriterijai: tradiciniame aukcione rengėjo pasiūlymas jam yra privalomas, elektroniniame – ne. Čia derėtų paminėti, kad labai panašus klausimas Anglijos teismuose buvo nagrinėjamas dar 1779 metais *Payne v. Cave*⁸¹ byloje, čia teismas kaip ir LG Münster nusprendė, kad rengėjas aukcioną skelbia tik tam, kad sužinotų kokią aukščiausią kainą už prekę gali gauti, ir tik paskui nusprendžia ar ją parduoti. Šis sprendimas Anglijos teisėje sukūrė precedentą galiojusį iki pat Prekių pardavimo akto priėmimo 1979 metais. Precedentas buvo perkeltas į šio akto 57(2) straipsnį ir galioja iki šiol. Jau minėta, kad pagal jį sutartis aukciono būdu laikoma sudaryta, kai aukciono vedėjas tai paskelbia plaktuko dūžiu ar koku nors kitu įprastu veiksmu. Vadinas, aukciono vedėjas gali ir nieko nepaskelbti, jei to nepanorės rengėjas, o sutartis sudaryta nebus. *Warlow v Harrison (1858)*⁸² byla

⁷⁸ Civilka M. Produktai internete – viešoji oferta ir kvietimas pateikti ofertą, <http://www.itc.tf.vu.lt/mokslas/prodinetė.pdf> : 2007.10.13

⁷⁹ United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (1980), <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/sales/cisg/CISG.pdf> : 2007.10.13

⁸⁰ Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market ('Directive on electronic commerce') 11 str. 1d.

⁸¹ Law Teacher; Cases on Formation of Contracts, <http://www.lawteacher.net/Contract/Agreement/Agreement%20Cases.htm> : 2007.08.26

⁸² Warlow v. Harrison; The K-zone, Law Glossary: http://kevinboone.com/lawglos_WarlowVHarrison1858.html , 2007.08.27

buvo sukurtas dar vienas precedentas, pagal kurį aukcione su nustatyta mažiausia kaina (*angl. Auction with reserve*) pardavėjas privalo parduoti prekę, jei dalyviai viršija numatytą sumą. Vadinasi, Anglijoje tiek tradiciniams tiek e. aukcionams taikomos tos pačios taisyklės ir laikomasi nuostatos, kad joks aukcionas nėra rengėjui privalomas, kol nesusitarta kitaip.

Toliau nagrinėjant temą, reikėtų paminėti, kad e. aukciono atveju negalioja CK 6.423 straipsnis, kuriame nurodoma, kad daiktas dėl kurio skelbiamas aukcionas negali būti atsiimtas, išskyrus atvejus, kai per protingą laiko tarpą negauta pasiūlymo. Taigi, oferta negali būti atšaukta, išskyrus tame pačiame straipsnyje minima išimtį, kad daiktą dėl kurio paskelbtas aukcionas, galima atsiimti bet kada, jei skelbiamas specialus aukcionas. Įstatymo leidėjas nepaaiškina, kas yra specialus aukcionas, tad šią sąvoką reikėtų atskleisti atsižvelgus į užsienio valstybių teisės normas.

Šiuo atveju, geriausia būtų remtis JAV Suvienodinto Komercinio Kodekso (*Uniform Commercial Code*) 2-328 paragrafo 3 punktu⁸³, nes jame numatyta identiška daiktų atsiėmimo sąlyga, kaip ir CK. Be visa ko, čia minima, jog nuostata aukciono rengėjui nėra imperatyvi, nes galioja tik tuo atveju, jei aukciono rengėjas prieš aukcioną nepaskelbia jo dalyviams, jog pasilieka teisę bet kuriuo momentu atsiimti daiktą. Todėl manytina, jog ir Lietuvos CK įtvirtinta specialaus aukciono sąvoka reiškia ne ką kitą, kaip pranešimą aukciono dalyviams apie galimybę bet kada atsiimti daiktą prieš aukciono pradžią. Į specialiojo aukciono sąvoką turėtų papulti ir e. aukcionai su mažiausios kainos reikalavimu.

Minėtos nuostatos Lietuvoje gana aiškiai apibrėžia teisinio santykio ribas, todėl teisinių problemų dėl to kilti neturėtų. Nepaisant to, ofertos klausimai gali būti gana sunkiai suprantami paprastam aukciono dalyviui, rengėjui ar net administratoriui. Nevienodas reglamentavimas gali reikšti neteisingą normų supratimą ir interpretavimą. Teisė turi būti skirta kiekvienam, kuris ja naudojasi, ir, suprantama, kuo platesniam asmenų ratui, todėl ji turėtų būti kuo aiškesnė. Šio darbo autoriaus nuomone, Lietuvoje reikėtų pritaikyti Anglijos modelį ir vienodai traktuoti abiejų tipų aukcionus, tradiciniams aukcionams pritaikant taisyklę, kad ofertą pareiškia aukciono dalyvis siūlydamas kainą, jei nesusitarta kitaip.

Sandorio sudarymo momento vertinimas e. aukcione

Minėtoje byloje, OLG Münster teismo sprendime nurodoma, kad e. aukcione tradicinis plaktuko dūžis pakeistas tam tikru iš anksto apibrėžtu laiko tarpu, e. aukcione turėtų būti

⁸³ UCC: Uniform Commercial Code, <http://www.law.cornell.edu/ucc/> : 2007.05.29

traktuojamas ne kaip aukcionas, o kaip žaidimas (vok. *Spiel, Wette*), kuris įtvirtintas Vokietijos civilinio kodekso 762§ 1d.⁸⁴ ir nesukuria jokių įsipareigojimų atsakovui.

Esmė tame, kad dauguma virtualių aukcionų rekomenduoja vartotojams nurodyti mažą pradinę kainą ir koks turėtų būti minimalus pasiūlymas kainai (pvz. pakelti prekės kainą galima ne mažiau kaip 10 Lt.), tam kad būtų pritraukta kuo daugiau potencialių pirkėjų. Jeigu pardavėjas pamiršta nustatyti protingą minimalią kainą už kurią sutinka parduoti prekę, tai sąlygoja aukciono dalyvių vieningą norą nekelti aukštai kainos. Taip atsitiko ir *Ulrichi* bylos atveju. Aukcionas per visa laiką vyko gana vangiai, kol galiausiai, likus kelioms minutėms iki aukciono uždarymo, jo dalyvius užvaldė kainos kėlimo manija. Viskas baigėsi tuo, kad aukcioną laimėjo ne tas dalyvis, kuris buvo pasiryžęs sumokėti didžiausią kainą, o tas kuriam paprasčiausiai labiausiai pasisekė būti paskutiniam ją pasiūliusiam.

Tokiais atvejais uždarius aukcioną niekas aukštesnės kainos pasiūlyti jau nebegalės, nors ir bus pasiryžęs sumokėti daugiau. Aukcionas praranda savo esminę savybę – suteikti didžiausią naudą pardavėjui, ir tampa tarsi loterija. Žinoma, visada egzistuoja rizika, kad aukcione prekė bus parduota už mažesnę kainą nei tikisi pardavėjas, tačiau tai turi lemti aukciono dalyviai ir pamatuoti ekonominiai sprendimai, o ne sėkmė.

Su tokia nuostata nesutiko OLG Hamm regioninis apeliacinis teismas. Savo sprendimą OLG Hamm argumentavo taip:

- Tai, kad aukciono rengėjas pats nurodo neįtikėtina mažą pradinę kainą, norėdamas pritraukti kuo daugiau potencialių pirkėjų, pats už tai turi prisiimti riziką dėl galimų praradimų.
- Rizika patirti finansinių nuostolių yra vienas iš aukciono elementų, tokią pardavimo formą pasirenka pats aukciono dalyvis savo laisva valia.
- Pardavėjas žinojo, kad nenurodo minimalios pardavimo kainos ir sąmoningai nebandė apsaugoti nuo galimų pasekmių.
- Atsakomybė yra kita laisvės sudaryti sutartis pusė, todėl sutarties šalys nėra apsaugotos nuo savo pačių neprotingų sprendimų⁸⁵.

Nereikėtų atmesti, kad panašios diskusijos galėtų kilti ir Lietuvoje. CK 6.244 str. 1. d. numatyta, kad loterijos ar kitokių žaidimų, grindžiamų rizika ar atsitiktinumu, pagrindu prievolės

⁸⁴ Bürgerliches Gesetzbuch, <http://bundesrecht.juris.de/bgb/index.html> : 2007.10.13

⁸⁵ Niemann J. M., Online Auctions – German: Online Auctions Under German Competition Laws. University of Edinburg, http://www.sciencedirect.com/science?_ob=ArticleURL&_udi=B6VB3-42SXHN8-8&_user=10&_coverDate=03%2F31%2F2001&_rdoc=1&_fmt=&_orig=search&_sort=d&_view=c&_acct=C000050221&_version=1&_urlVersion=0&_userid=10&md5=7ccb63b05523c2a17bda8157f5e37896 2007.08.15.

atsiranda tik tuo atveju, jeigu loterija ar kitokie žaidimai buvo organizuoti ir įvyko įstatymų nustatyta tvarka. Priešingu atveju iš loterijos ar žaidimų atsirandantiems reikalavimams taikomi kodekso straipsniai numatantys nepagrįstą praturtėjimą ar turto gavimą. Lietuvos Respublikos azartinių lošimų įstatymo 8 str.⁸⁶ ir Lietuvos Respublikos loterijų įstatymo 6 str.⁸⁷ nurodyti asmens, galintys užsiimti loterijų ir azartinių lošimų organizavimu, abiem atvejais reikalingos licenzijos. Taigi, šiuo atveju būtų galima teigti, kad atsakovas nepagrįstai praturtėjo.

Šiuo atveju, reikėtų pritarti OLG Hamm, teismo sprendimui ir jo argumentams. Kad ir kaip panašus e. aukcionas būtų į kitus civilinius teisinius santykius, jis vis tiek turėtų išlikti aukcionu, tol kol atitinka išskirtus požymius.

Reikėtų paminėti, kad ir patys aukcionai nėra suinteresuoti, kad proceso baigtį nulemtų sėkmė, o ne ekonominiai interesai, todėl imasi priemonių problemai spręsti (pvz. Amazon.com yra sąlyga, kad aukcionas nebaigiamas, kol nepraeina 10 minučių nuo paskutinio kainos pasiūlymo).

Apibendrinant II dalį, reikėtų daryti išvadą, kad atsižvelgiant į funkcinio lygiavertiškumo, savireguliacijos principus, bei pasaulinę praktiką nereikėtų kurti naujų įstatymo normų skirtų specialiai e. aukcionams. E. aukcionai dažniausiai yra pelno siekiančios organizacijos, kurioms nenaudinga, kad tarp jų paslaugų vartotojų kiltų konfliktų ar kitokių teisinių nesusipratimų. Jie patys yra suinteresuoti nustatyti tokias vidines taisykles, kurios būtų patogiausios tiek aukcionų rengėjams, tiek dalyviams, bei užtikrintų jų teises ir pareigas. Savo ruožtu, įstatymai turi apibrėžti tik esminius aukciono veikimo principus, bei šalių atsakomybės klausimus. Informacinės technologijos, o kartu ir socialiniai santykiai kinta gerokai greičiau nei teisė. Mes neturime ir negalime numatyti, kokios technologijos ir kaip pakeis ateities bendravimą tarp žmonių, todėl, šio darbo autoriaus manymu, šiuolaikinės teisės uždavinys turėtų būti, ne naujų teisės normų kūrimas kiekvienai naujovei ir jų pritaikymas pagal tos naujovės specifiką, bet jau esamų išgryninimas ir gebėjimas jas pritaikyti dar nežinomiems ateities socialiniams teisiniams santykiams. Dėl šios priežasties ir e. aukcionams reikėtų, ne kurti naujas teisės normas, tačiau senąsias pakeisti taip, kad jos tinkamai reguliuotų tiek tradicinius tiek elektroninius, tiek dar mums nežinomus – ateities aukcionus.

⁸⁶ Azartinių lošimų įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 43-1495

⁸⁷ Loterijų įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. IX-1661

III. TEISĖS PAŽEIDIMAI E. AUKCIONUOSE

Elektroniniuose aukcionuose teisės pažeidimai daromi ten, kur tradiciniame aukcione tai būtų beveik arba visiškai neįmanoma. Pavyzdžiui, tradiciniame aukcione visi aukciono dalyviai gali apžiūrėti prekę iš arti, ją paliesti, pamatyti kaip ji veikia ir pan., skirtingai nei elektroniniame, kur vienintelis žinantis apie prekę yra pats pardavėjas. Pirkėjas gali pasikliauti tik pardavėjo pateiktu prekės aprašymu ir kartais skaitmenine nuotrauka. Tai leidžia rengėjui pateikti melagingą prekės aprašymą, arba pardavinėti prekę kuri apskritai net neegzistuoja. Didelis pirkimų – pardavimų skaičius e. aukcionuose, palyginus su tradiciniais, reiškia, kad administratorius skiria gerokai mažiau dėmesio kiekvienam iš jų. Kaip jau minėjome, buvusiame skyriuje, e. aukcionus administruojančios kompanijos neprisiima atsakomybės už jų svetainėse trečiųjų asmenų daromą žalą, o tai reiškia, kad sustabdyti teisės pažeidimams reikia papildomų teisinių priemonių.

Išskiriamos dvi pagrindinės fazės kada pažeidžiamos teisės normos e. aukcionuose:

- aukciono vykdymo metu;
- aukcionui pasibaigus.⁸⁸

1. Pažeidimų tipai ir mastas e. aukcionuose

Aukciono vykdymo metu, dažniausiai vykdomi dviejų rūšių pažeidimai: „siūlymų skydas“ (angl. *bid shielding*) ir „siūlymų priviliojimas“ (angl. *shell bidding*).

Siūlymų skydas (angl. *bid shielding*)

„Siūlymų skydo“ atveju veikia vienas asmuo susikūręs dvi vartotojų sąskaitas, kuris dirbtinai išpučia prekės kainą aukcione. Asmuo prisijungęs prie vienos varotojo sąskaitos pateikia siūlymą pirkti prekę nedaug didesne suma, nei pradinė kaina. Tuo tarpu vėliau prisijungęs prie kitos vartotojo sąskaitos, pasiūlo žymiai didesnę kainą nei pirmoji. Pastaroji kaina paprastai būna tokia didelė, kad joks kitas vartotojas nebenori siūlyti dar didesnės. Prieš pat aukciono pabaigą, antrasis vartotojas atsiima savo pasiūlymą ir aukcioną laimi pirmasis vartotojas.

⁸⁸ R. A. Miriam, E-Buyer Beware: Why Online Auction Fraud Should be Regulated, American Business Law Journal / Vol. 39, <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=5&hid=107&sid=b4fd6f15-0bfb-4eff-90cd-5eafbc5d340f%40sessionmgr2> : 2007.03.08, 584 p.

Siūlymų priviliojimas (angl. *shell bidding*)

Kitas minėtas, dažnai pasitaikantis pažeidimas, aukciono proceso metu – „siūlymų priviliojimas“. Aukciono dalyviai siūlo vis didesnę kainą, nors nesiruošia aukciono laimėti ir mokėti už prekę. Dažniausiai vienas ar keli tarpusavyje susitarę asmenys sukuria kelias vartotojų sąskaitas, kuriomis naudodamiesi kelia savo pačių ar bendrininkų parduodamos prekės kainą. Tai gali būti daroma dėl keleto priežasčių. Pavyzdžiui, jei už prekę pateikiama daug pasiūlymų e. aukcionas automatiškai prekei suteikia išskirtinę vietą tinklapyje, taip ją reklamuodamas⁸⁹. Panaši, tokio piktnaudžiavimo atmaina, kai, vienas asmuo sukuria du ar daugiau vartotojų. Vienas vartotojas pardavinėja prekę, ir jei kuris nors aukciono dalyvis pasiūlo savo kainą, tuomet asmuo parduodantis prekę, prisijungia prie kitos vartotojo sąskaitos ir kaip potencialus pirkėjas pasiūlo dar didesnę kainą. Tai gali kartotis kelis kartus, taip sukuriama prekės reikalingumo, bei nepakeičiamumo išpūdis, bei dirbtinai išpučiama prekės kaina.

Dar kiti teisės pažeidimai vykdomi aukcionui pasibaigus. Vienas iš tokių pažeidimų yra paprasčiausias kurios nors šalies įsipareigojimų nevykdymas. Taip dažniausiai atsitinka, kai pardavėjas nepristato prekės po to kai aukciono laimėtojas sumoka už ją pinigus. Šio tipo pažeidimai yra patys dažniausi iš visų minimų. Gerokai retesniais atvejais pasitaiko situacija, kai pardavėjas pristato prekę, bet už ją negauna atlygio. To priežastis - tam tikros e. aukcionų etiketo taisyklės reikalaujančios, kad pardavėjas prekę išsiųstų tik tuomet kai gauna už jas apmokėjimą.

Kitas, taip pat dažnai pasitaikantis pažeidimas – klaidingas supratimas apie prekę. Pirkėjas gavęs prekę, sužino, kad ji kitokia arba mažiau vertinga nei, kad buvo nurodyta jos aprašyme. Pasitaiko pažeidimų, kai pardavėjas nepristato prekės pirkėjui numatytu laiku, arba per protingą laikotarpį, jei laikas nebuvo numatytas sutartyje⁹⁰.

Ne reti pažeidimai e. aukcionuose, kuomet pardavinėjami įstatymo draudžiami objektai: narkotikai, vaistai, ginklai, piratinės prekės, seksualinės paslaugos ir pan. Dažnai mirga abejotino teisėtumo pasiūlymai, tokie kaip religinės paslaugos, burtai, stebuklai, salos, jau minėti nacistiniai atminimai, siūlymai pirkti susprogusi Columbia erdvėlaivį, ryšio netekusį į Marso palydovą ar

⁸⁹ R. A. Miriam, E-Buyer Beware: Why Online Auction Fraud Should be Regulated, American Business Law Journal / Vol. 39, <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=5&hid=107&sid=b4fd6f15-0bfb-4eff-90cd-5eafbc5d340f%40sessionmgr2> : 2007.03.08

⁹⁰ M. Webster, A. Sorenson, Internet auctions, consumer protection and the Trade Practices Act, <http://www.deacons.com.au/UploadedContent/NewsPDFs/News522.pdf> : 2007.05.23

skraidantį kilimą. Dauguma tokių prekių ar paslaugų siūlymų yra ištrinami pačių e. aukcionų administratorių, bet neigiamas įspūdis visuomenės akyse išlieka⁹¹.

Tai kaip lengvai galima sukčiauti e. aukcionuose ir kaip trūksta efektyvaus jų reguliavimo, bei aukciono dalyvių apsaugos atskleidė Kennth Walton byla. Kenneth Walton byla yra pirmoji baudžiamoji ir, ko gero, žinomiausia byla susijusi su siūlymų priviliojimo atveju.

Walton buvo teisiamas dėl sukčiavimo e. aukcionuose. Kaltinamasis veikė su dviem bendrininkais. Jie aukcione pardavinėjo meno paveikslą, teigdami jog jį nupaišė žymus Amerikos modernistas Ričardas Diebenkornas. Kaltinamieji nuo 1998 iki 2000 metų eBay aukcione sukūrė tam tikrą tinklą, kuriame susikūrė vartotojus su netikrais vardais, vienas kitam rašydavo teigiamus atsiliepimus ir siūlydavo aukcione kainas už vienas kito prekes. Kai kuriems iš daugelio sukurtų vartotojų, jie naudodavo žinomų dailininkų pavardes, apsimesdami, jog jie yra tų dailininkų artimi giminaičiai. Per visą minėtą laikotarpį, kaltinamieji iš pirkėjų išviliojo 450.000 dolerių.

Dž. Waltonas suklastojo modernisto inicialus „RD 52“ apatiniame dešiniame paveikslo kampe šalia paties padarytos skylės paveiksle, priversdamas aukciono dalyvius manyti, jog tai iš tiesų žymaus Kalifornijos dailininko paveikslas. E. aukcione Waltonas įdėjo tris paveikslo nuotraukas, kuriose aiškiai matomi minėti inicialai ir skylė paveiksle. Įstatymų pažeidėjo bendrininkai tuo metu pasirūpino sukurtam vartotojui duoti daug teigiamų atsiliepimų. Paveikslo pradinė kaina buvo 25 amerikietiški centai. Prekės aprašyme Waltonas teigė, kad meno kūrinys pirktas „garažo išpardavime“ Berkelyje, Kalifornijoje, prieš jam susituokiant, o skylė šalia inicialų atsirado todėl, kad ją netyčia išmušė jo vaikas važiuodamas dviračiu.

Tačiau iš tiesų Waltonas neturėjo nei žmonos, nei vaiko, paveikslą jis pirko visai kitame mieste ir be inicialų. Berkelis buvo pasirinktas tik tam, kad potencialiems paveikslo pirkėjams atrodytų įtikinamiau, nes tai buvo vieta, kur Dž. Diebenkornas nupiešė savo pirmuosius paveikslus, dar prieš tapdamas žymiu. O istorija su dviračiu ir išmušta skylė buvo prasimanyta tik tam, kad nukreipti aukciono dalyvių dėmesį nuo suklastotų inicialų.

Trys kaltinamieji, per visą aukciono laiką paveikslo kainą pakėlė iki 135.805 dolerių. Iš viso kaina buvo pasiūlyta 95 kartus, tačiau šiuos siūlymus atliko tik 17 vartotojų, kuriuos buvo sukūrę vos 5 asmenys tarp kurių buvo ir pats Waltonas bei du jo bendrininkai, naudojantys skirtingus vartotojų vardus.

⁹¹ González A. G., eBay Law: The legal implications of the C2C Electronics commerce model, <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=4&hid=117&sid=d775bc10-cd09-4e08-b8d6-e1b019cd45f0%40sessionmgr8> : 2007.05.24

Atlikus tyrimus paaiškėjo, kad net keturi iš dešimties pirkėjų turėjo vienokių ar kitokių problemų vykdydami transakcijas⁹². JAV Nacionalinės vartotojų lygos (angl. *National Consumers League*) pranešime minima, kad internetu vykdomuose aukcionuose padaromų teisės pažeidimų skaičius 2003 metais sudarė net 91% visų internete padaromų teisės pažeidimų. O tai sudarė 17,109,441 dolerių nuostolių sąžiningiems aukciono dalyviams⁹³.

Problema su kuria susiduria e. aukcionai, smarkiai išaugus pažeidimų skaičiui prieš vartotojus, yra bandymas rasti balansą tarp maksimalios įmanomos laisvės vartotojams ir suvaržymų tam, kad juos apsaugoti nuo pažeidimų. Reikia nepaminti, jog dauguma e. aukcionų savo reputaciją pelnė būtent kaip laisviausia vieta kurioje galima pirkti ir parduoti, todėl bet kokie papildomi suvaržymai gali lemti vartotojų praradimą, net jei tai reikštų didesnę jų pačių apsaugą. Iš kitos pusės, nuolat augantis e. aukcionu sudaromų sandorių skaičius reiškia ir nenumaldomai didėjantį pažeidimų skaičių, bei spaudos dėmesį, kuris dažnai formuoja neigiamą nuomonę apie šį dar palyginti jauną e. veiklos modelį. Dėl šios priežasties, tarp teisės mokslininkų vyksta diskusijos, kaip užkirsti kelią aukciono dalyvių teisių pažeidinėjimui, o nuo Waltonio bylos šioje srityje padaryta ganėtinai didelė pažanga.

2. Vartotojų teisių apsaugos mechanizmai

2.1. E. aukcionų administratorių taikomi apsaugos mechanizmai

Norėdami užkirsti kelią minėtiems pažeidimams e. aukcionai patys imasi atitinkamų priemonių. Toliau aptarsime dažniausiai naudojamą.

Atsiliepimų sistema

Ko gero, viena žinomiausių ir pakankamai efektyvi – atsiliepimų apie vartotojus sistema (angl. *feedback system*). Ši sistema leidžia vieniems vartotojams palikti atsiliepimus apie kitus vartotojus. Po kiekvienos transakcijos aukciono dalyviai palieka viešą nuomonę apie kitą sandorio šalį, išpėdami kitus apie galimas problemas. Nors ši sistema labiau skirta subjektyviam vartotojų vertinimui, tačiau ji kai kuriais atvejais įgauna teisinę galią. Pavyzdžiui eBay vartotojo sutartyje

⁹² González A. G., PayPal and eBay: The legal implications of the C2C Electronics commerce model, University of Edinburgh, <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=4&hid=103&sid=64397ad8-822c-402e-992a-08e8cd1122c1%40sessionmgr108> : 2007.06.02, 3p.

⁹³ NCL News: Online Auction Fraud Complaints Still Rising, Says Consumers Watchdog, http://www.nclnet.org/news/2004/internet_fraud_stats.htm : 2007.05.30

pažymima, jog aukcionas pasilieka teisę apriboti, sustabdyti arba panaikinti naudojimąsi vartotojo sąskaita jei neigiamų atsiliepimų skaičius siekia -4.⁹⁴

Ribojimas atšaukti kainos siūlymą

Kita priemonė, kurios ėmėsi e. aukcionai siekdami užtikrinti didesnę saugumą – galimybių atšaukti kainos siūlymą sumažinimas iki minimumo. Tokiu būdu bent iš dalies užkertamas kelias siūlymų skydo atvejams. Žinoma, tai visiškai neapsaugo nuo šios neteisėtos veiklos atveju. Apsukresni pažeidėjai gali pasinaudoti sistemos išimtimis. Pavyzdžiui, galimybė atšaukti siūlymą palikta tiems atvejams jei išaiškėja topografinė klaida, jei pardavėjas pakeičia sutarties sąlygas, elektroniniu paštu nusiuntus laišką iš tarnybinės stoties gaunamas atsakymas, jog adresatas nepasiekiamas, arba atsiliepimai apie pardavėją pasikeičia į neigiamą pusę, nuo to laiko kai pakeliama kaina.

Kova su siūlymų priviliojimu

Sunkiau yra spręsti problemas susijusias su siūlymų priviliojimo atvejais. Tokius atvejus sunku užfiksuoti, nes kiekvienas asmuo gali atsidaryti kiek nori vartotojo sąskaitų ir dalyvauti e. aukcionuose vienas ar susiderinęs su bendrininkais. Pažvelgus į vartotojų, pasiūliusių kainą sąrašą, sunku suprasti, jog jie nėra vienas ir tas pats asmuo. Tačiau yra keletas požymių, padedančių atpažinti siūlymų priviliojimo atvejus, tai:

- **atsižvelgimas į laiko tarpą, tarp kainos pasiūlymų.** Paprastai jis trunka ne daugiau nei kelias minutes, t.y. tiek kiek trunka asmeniui iš vieno vartotojo sąskaitos persijungti į kitą.
- **atsižvelgimas į siūlymų istoriją,**
- **neigiami atsiliepimai.**

Paprastam aukciono dalyviui būtų pernelyg sunku pačiam įvertinti visus šiuos požymius ir suprasti, jog gali būti atliekami neteisėti veiksmai. Dėl šios priežasties didžiosios kompanijos, tokios kaip eBay, naudoja specialią programinę įrangą siūlymų priviliojimo atvejams atrasti (pvz. viena tokių programų „*Shill hunter*“). Programos stebi kiekvieną vartotoją, ir, pagal išvardintus požymius, ieško labiausiai tikėtinų neteisėtos veikos atveju. Juos nustačiusios, praneša e. aukciono administratoriams. Tačiau, net ir gavus programos pranešimą, jį galutinai iširti užtrunka nemažai laiko, per kurį gali būti apgautas ne vienas pirkėjas.

⁹⁴ eBay.co.uk User Agreement, <http://pages.ebay.co.uk/help/policies/user-agreement.html?ssPageName=f:f:UK&trksid=m40> : 2007.06.11

Nustatinėjant siūlymų priviliojimo atvejus, labiausiai ištiriama siūlymų istoriją, kadangi iš čia labiausiai matosi, kokią kainą, kokiai prekei ir kada pasiūlė vartotojas. Vis dėlto, daug ir dažnų kainos siūlymų dar nereiškia, kad vartotojas atlieka neteisėtus veiksmus. Kartais įtariamaisiais tampa visiškai nekalti vartotojai, ypač tie kurie dalyvauja tuose pačiuose aukcionuose kaip ir siūlymų priviliotojai. Juk gana neretai pasitaiko, kuomet, pavyzdžiui, meno kolekcionieriai norėdami įsigyti retą meno kūrinį už jį siūlo kainą daugybę kartų. Taip pat pastebėta, kad pirkėjai teikia daug kainos siūlymų tuose aukcionuose, su kurių rengėju jau turėjo teigiamos patirties.

Nepaisant to, kai kurių ekspertų nuomone, e. aukcionai vis tiek deda per mažas pastangas, kad užkirstų kelią siūlymų priviliojimui ir per nelyg lėtai juos tiria. Kritikai teigia, kad e. aukcionai specialiai vangiai reaguoja į tokių atvejų pranešimus, nes jų pelnas priklauso nuo procentinės aukcione parduotos prekės kainos dalies. Siūlymų priviliojimo atvejai smarkiai pakelia prekės kainą, o tuo pačiu ir aukciono pajamas. Taigi, kol e. aukcionai nesijaučia atsakingi už savo pačių vartotojų atliekamas neteisėtas veikas už kurias jiems galėtų būti taikomos finansinės sankcijos, jie neturi didelio suinteresuotumo imtis kokių nors papildomų apsaugos priemonių. Be to, tik nedidelė pinigų dalis nuo parduotos prekės kainos, tenka e. aukcionui, todėl suprantama, kad net ir norėdami e. aukcionai negali sau leisti užtikrinti kiekvienos transakcijos saugumo, dėl per nelyg didelių sąnaudų.

Draudimas

Didieji e. aukcionai Amazon.com ir eBay pradėjo drausti visus juose atliekamus pirkimo – pardavimo sandorius. Tačiau šis draudimas dažniausiai neviršija 250 dolerių sumos, todėl parankus tik perkant nebrangias prekes, tuo tarpu pirkėjai, įsigyjantys meno kūrinius, buitinius prietaisus, automobilius ir panašiai, patiria didelę žalą.⁹⁵

Reikia paminėti, kad ne visos išvardintos priemonės galėtų būti sėkmingai taikomos Lietuvoje. Pavyzdžiui, norėdami pritaikyti ribotą siūlymų atšaukimo mechanizmą, administratoriai patektų į keblią situaciją. CK 6.420 str. 3 dalyje nurodyta imperatyvi nuostata, kad aukciono dalyvis neturi teisės atšaukti savo siūlymą. Be to, jeigu dalyvis vis dėlto atšauktų siūlymą pagal CK jis gali atsakyti ir kaip pirkėjas (jei jo pasiūlyta kaina būtų galutinė) pagal CK 6.422 str. 2 d., kuris mini, kad jeigu pirkėjas nustatyta tvarka ir terminais kainos nesumoka, aukciono vedėjas turi teisę įgyvendinti visas pardavėjo teises. Aukciono vedėjas turi papildomą teisę paskelbti, kad rengia naują aukcioną tai prekei parduoti, per protingą terminą pranešęs pirkėjui. Šiuo atveju nesąžiningas

⁹⁵ Lansing P., Hubbard J. Online Auctions: The Need for Alternative Dispute Resolution, <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=5&hid=104&sid=664b1c92-7ed2-4b1c-a1f2-4a8069acaa6f%40sessionmgr109> : 2007.03.08, 4p.

pirkėjas neturi teisės dalyvauti naujame aukcione. Nesąžiningas pirkėjas tokiais atvejais privalo atlyginti aukciono vedėjui naujo aukciono organizavimo ir surengimo išlaidas, taip pat sumokėti kainų skirtumą, jeigu naujame aukcione daiktas buvo parduotas už mažesnę kainą negu ta, kurios nesumokėjo nesąžiningas pirkėjas.

Kaip pavyzdį pateiksime *Aukcionai.com* (svetainė dar žinoma kaip *Aukcionas.zebra.lt*) taisyklėse numatyta sąlyga, kuri numato, kad jei prekės aprašyme buvo nurodyta minimali pardavimo kaina, o aukcione didžiausia pasiūlyta kaina nesiekė šios minimalios kainos, tuomet nei tokį aukcioną laimėjęs pirkėjas nei pardavėjas nėra įpareigoti tęsti sandorį⁹⁶. Tokia sąlyga iš esmės yra neteisinga, nes pagal minėtą CK straipsnį pirkėjas yra įpareigotas tęsti sandorį, jei to pageidauja pardavėjas. Dėl šios priežasties siūlytina CK 6.420 straipsnį papildyti, numatant galimybę pačioms sandorio šalims susitarti dėl kitokių sąlygų nei numatyta įstatyme arba apskritai tokią sąlygą panaikinti. Tokios nuostatos nėra nei JAV, nei Anglijos, nei Prancūzijos civiliniuose kodeksuose.

Teisinių problemų iškiltų ir taikant sandorių draudimą. E. aukcionai norėdami panašią priemonę pritaikyti Lietuvoje, susidurtų Lietuvos Respublikos Draudimo įstatymo 3 str. 2 d. norma, nurodančia, kad draudimo subjektai Lietuvos Respublikoje negali vykdyti jokios kitos ūkinės komercinės veiklos, išskyrus draudimo, perdraudimo bei su šia veikla susijusią veiklą⁹⁷. Taigi e. aukcionai norėdami pasiūlyti šias paslaugas turėtų steigti atskirą draudimo bendrovę, o tai reikštų papildomas sąnaudas ir suvaržymus.

3.2. Vartotojų teisių gynimo organizacijų veikla

Vienas iš būdų neteisėtų veikų skaičiui e. aukcionuose mažinti – vartotojų informavimas apie galimus pažeidimus, ir kokių priemonių riekėtų imtis, kad jų išvengti. Savo taisyklės yra paskelbusi *Federalinė prekybos komisija (FTC)*, „*Eini apsipirkinėti? daryk tai globaliai!*“ e. vartotojų gide nurodomos taisyklės, kurių turėtų laikytis kiekvienas norintis saugiai dalyvauti e. aukcionuose:

1. žinoti su kuo deriesi;
2. žinoti ką perki;
3. suprasti visas sąlygas ir kainas susijusias su pardavimu;
4. apsaugoti save mokant pinigus internetu;
5. užsitikrinti savo privatumą;

⁹⁶ Aukcionas.com naudojimosi taisyklės, <http://www.aukcionas.com/rules.php> : 2007.09.04

⁹⁷ Draudimo įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 94-4246

6. žinoti į ką kreiptis pagalbos jei atsiranda problemų atliekant transakcijas;
7. aktyviai domėtis e. komercija.⁹⁸

Vartotojų informavimo priemonės taiko ir minėta, JAV *Nacionalinė vartotojų lyga* (NCL). Savo tinklalapyje ji nurodo konkretesnius veiksmus nei FTC. Anot NCL vartotojai turėtų:

1. Patikrinti pardavėjo rengtų aukcionų įrašus. Peržiūrėti vartotojų jau įsigijusių prekę pas šį pardavėją atsiliepimus. Vartotojų apsaugos tarnybos taip pat gali turėti informacijos apie pardavėją.
2. Negalvoti, kad esi automatiškai apsaugotas. Kai kurie e. aukcionai ir e. pinigų pervedimo kompanijos pasirūpina draudimu, tačiau tik nedaugelis. Todėl reikia nuosekliai išsinagrinėti vartotojo sutartį.
3. Atsiskaityti kreditinėmis kortelėmis. Anot šios organizacijos tai saugiausias būdas, nes yra galimybė susigrąžinti prarastus pinigus.
4. Patiems imtis kitų įmanomų apsaugos priemonių. Pavyzdžiui kai kada už pardavėjus laiduoja įvairios organizacijos patvirtinančios jų verslo teisėtumą, parodo kredito istoriją, garantuoja pinigų sugrąžinimą jei jie nesilaiko sutarties sąlygų ir pan.

Šis sąrašas nėra baigtinis, NCL informaciją tinklalapyje pastoviai atnaujina.⁹⁹

Švietėjiška veikla užsiima ir daugybė kitų organizacijų tokių kaip *Internet Fraud Watch* (IFW), *National Fraud Information Center* (NFIC), *Better Business Bureau Online*.

Reikėtų paminėti, kad kai kurios organizacijos nors ir neskelbia tokios informacijos, tačiau suteikia neteisinę pagalbą vartotojams jau nukentėjusiems nuo sukčiautojų. Pavyzdžiui Tarptautinio vartotojų apsaugos ir gynimo tinklo (ICPEN) interneto svetainėje galima pranešti apie vartotojo teisių pažeidimus internete. Čia taip pat pateikiami patarimai kaip išspręsti iškilusias problemas (pvz. būdai kaip greitai susigrąžinti prarastus pinigus)¹⁰⁰. Su šia organizacija bendradarbiauja ir Lietuvos Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba.

Ne visi vartotojai skaito ar atsižvelgia į rekomendacijas. Jie nėra linkę gaišti daug brangaus laiko norėdami įsitikinti partnerio patikimumu. Ypač tais atvejais, kai norima įsigyti ne itin brangią prekę. Be abejonės, aukciono rengėjų ir dalyvių saugumas ne tik jų pačių bet ir valstybės, bei

⁹⁸ R. A. Miriam, E-Buyer Beware: Why Online Auction Fraud Should be Regulated, *American Business Law Journal* / Vol. 39, <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=5&hid=107&sid=b4fd6f15-0bfb-4eff-90cd-5eafbc5d340f%40sessionmgr2> : 2007.03.08, 613 p.

⁹⁹ Internet Fraud Tips from the National Consumers League's Internet Fraud Watch, <http://www.fraud.org/tips/internet/general.htm> : 2007.05.22

¹⁰⁰ Econsumer.gov, Your site for cross-border e-commerce complaints, <http://www.econsumer.gov/english/> : 2007.09.01

aukcionų reikalas, tačiau jokios saugumo priemonės ir įstatymai nebus tokie veiksmingi, jei apie juos visiškai nebus informuojami potencialūs nusikalstamų veikų vykdytojai ir nukentėjusieji.

2.3. Kiti e. aukcionų vartotojų apsaugos mechanizmai

Kaip minėjome yra du dažniausiai pasitaikantys sukčiavimo atvejai: pardavėjai, kurie neišsiunčia prekės (arba atsiunčia kitokią nei buvo aprašyme) ir pirkėjai, kurie nesumoka sutartos sumos. Priemonės užkirsti kelią šiems pažeidimams siūlosi įvairios įstaigos ir organizacijos bendradarbiaudamos su e. aukcionais. Toliau apžvelgsime pagrindines jų siūlomas priemones.

Pasitikėjimo fondai

Vienas iš būdų apsaugoti vartotojus - numatymas, kad abi šalys (tiek pardavėjas prieš siūlydamas prekę, tiek pirkėjas prieš teikdamas pasiūlymą pirkti prekę) turėtų užtikrinti, jog turi pakankamai lėšų padengti kitos šalies nuostolius teisės pažeidimo atveju. Jei šalys šių lėšų neturi – būtų pagrindas joms neleisti tęsti proceso. Šalių piniginius įsipareigojimus, išskyrus *de minimis* taisyklės išimtis, tokiais atvejais užtikrina pasitikėjimo tarpininkas (angl. *escrow agent*) arba kitaip vadinamas pasitikėjimo fondu (angl. *escrow fund*), kuriam tiek pardavėjas tiek pirkėjas perveda pinigus. Pasitikėjimo tarpininkas juos laiko savo sąskaitoje tol, kol abi šalys nepatvirtina, jog prekė išsiųsta ir pristatyta tokia kokia buvo aprašyme. Gavus patvirtinimą, jog prekė pristatyta ir yra tokia, kokia buvo aprašyme, pinigų suma būtų pervedama pardavėjui¹⁰¹. Pavyzdžiui viena iš šių paslaugą teikiančių kompanijų *Moneybookers* yra susieta su daugeliu e. aukcionų visame pasaulyje. Nors Lietuviškų aukcionų čia nėra, paslauga leidžiama naudotis visiems net ir nesusijusiems su *Moneybookers* partneriais asmenims (pvz. kad ir pagal skelbimą laikraštyje), o pinigus galima pervesti daugeliu pasaulio valiutų (tame tarpe ir litais).

Tačiau ši paslauga pilnai neužtikrina pardavėjo teisių (pvz. pirkėjas gavęs prekę gali pranešti, kad jos negavo). Kitos kompanijos bando išspręsti ir šią problemą, pavyzdžiui *Escrow.com* ne tik priima pinigus iš pirkėjo, bet ir seka prekės kelią iki jo. Tokiu atveju užtikrinamos tiek pirkėjo tiek pardavėjo teisės. Pirkėjo, nes:

- Pardavėjas negauna sumokėtos sumos, tol kol pirkėjas negauna prekės ir neįsitikina, jog ji tokia kokia buvo aprašyta.
- Prekės kelias sekamas nuo pat pardavėjo, todėl pirkėjas gali būti ramus dėl jos gavimo.

¹⁰¹ Moneybookers.com escrow-service, <http://www.moneybookers.com/escrow-service/en/index.html?rid=2812044&gclid=CN TG6KjA0YwCFQvdlAodrS8Jrg> : 2007.06.10

Pardavėjo, nes:

- Pasitikėjimo fondas patvirtina, jog pirkėjas tikrai gavo prekę.
- Gauna teigiamą rekomendaciją iš pasitikėjimo fondo kaip patikimas pardavėjas.¹⁰²

Prekių patikrinimas

Nemažai problemų aukcione sukelia netikslus prekės aprašymas. Patys e. aukcionai pažymi, kad pateikiami prekių aprašymai yra tik jų pardavėjų nuomonės. E. aukcionas jame prekiaujamų daiktų netikrina ir neprivalo jų įvertinti. Jis negarantuoja, kad prekių aprašymai atitinka jų autentiškumą, nes įvertinimas yra sudėtingas, dažnai subjektyvus dalykas, kuris su ekspertų nuomone neretai nesutampa¹⁰³.

Vienas iš būdų įsitikinti ar prekę atitinka jos aprašymą – apžiūrėti ją pačiam arba paprašyti, kad ją apžiūrėtų patikimas žmogus. Tačiau, ką daryti kai ta prekę labai toli ir nėra galimybių to padaryti? Kai kurie aukcionai čia į pagalbą pasitelkia specialistų paslaugas. Pardavėjas savo noru sumoka pinigus, už tai kad neutralus ekspertas patikrintų prekę. Pavyzdžiui, *Amazon.com* buvo pasirašiusi partnerystės sutartį su garsiu *Sotheby's* aukcionu, pagal kurią *Amazon.com* aukciono rengėjai galėjo gauti *Sotheby's* specialistų patvirtinimą apie savo parduodamų prekių autentiškumą. Ši paslauga susilaukė didelio susidomėjimo, dauguma meno vertybių e. aukcione buvo parduodama su *Sotheby's* specialistų patvirtinimu. Panašią paslaugą teikia ir *eBay*.

Adreso patvirtinimas

E. aukcionai bendradarbiaudami su finansų įmonėmis siūlo ir adreso patvirtinimo priemones. Pavyzdžiui PayPal siūlo pirkėjams patiems pasitvirtinti savo adresą neatskleidus savo asmenybės. Tai gali būti padaryta dviem būdais: sulyginant įvestą adresą su mokėjimo kortelės sutartyje nurodytu adresu, arba peržiūrėjus sandorių istoriją ir patikrinus ar visos siųstos prekės buvo atsiimtose.

Adreso patvirtinimas turi du privalumus:

- Pirkėjas yra apsaugotas nuo mokėjimo kortelės ir asmens duomenų vagysčių, nes nei vardas nei pavardė, nėra patvirtinami.
- Sumažėja tikimybė negauti prekės, nes ji bus pristatyta tikrai tuo adresu.
- Pardavėjas labiau pasitiki pirkėju.¹⁰⁴

¹⁰² Escrow.com Guiding Buyers and Sellers Safely Through the Online Escrow Process, <https://www.escrow.com/solutions/escrow/process.asp> : 2007.06.10

¹⁰³ eBay Opinions, Authentication & Grading <http://pages.ebay.com/help/community/auth-overview.html> : 2007.06.11

¹⁰⁴ PayPal; Shipping to a Buyer's Confirmed Address, <https://www.paypal.com/us/cgi-bin/webscr?cmd=xpt/cps/general/ShippingAddress> : 2007.09.01

Savanoriškas savęs identifikavimas

Anonimiškumas – vienas iš e. komercijos požymių¹⁰⁵. E. aukcionai negali identifikuoti asmens tapatybės ir nustatyti, koks asmuo veikia po vartotojo slapyvardžiu. Nors kai kurie didieji e. aukcionai naudoja specialias programas pavirtinančias vartotojų adresų teisingumą, tačiau tai neužtikrina kitiems vartotojams, kad transakcija baigsis sėkmingai. Siekdami išspręsti šias problemas, e. aukcionai, kartai kooperuojasi kartu su valstybinėmis, valstybės įgaliotomis ar kitomis asmens duomenis tvarkančiomis ir saugančiomis įstaigomis. Pavyzdžiui, *eBay* yra sukūrusi programą, kur be savo asmens duomenų, tokių kaip vardas, pavardė, adresas vartotojai už papildomą mokestį gali įvesti savo socialinio draudimo numerį, vairuotojo pažymėjimo numerį, gimimo datą. Visa ši informacija yra siunčiama į *Equifax Secure Inc.* agentūrą ir ten patikrinama. Jei duomenys teisingi, aukcione prie vartotojo slapyvardžio visuomet rodomas jo asmenybę patvirtinantis paveikslukas. Tam, kad būtų apsaugota vartotojų teisė į asmens duomenis, pats *eBay* niekuomet nemato įvestų duomenų, jie siunčiami tiesiogiai *Equifax* agentūrai, kuri šiuos duomenis laiko paslapyje. Kai kurių mokslininkų nuomone, valstybės turėtų užtikrinti, kad ši paslauga būtų nemokama.¹⁰⁶

Dai-biki

Dai-biki, arba dar kitaip vadinami nevirtualūs pasitikėjimo fondai (angl. *offline escrows*), tai atsiskaitymo už e. aukcione pirktas prekes būdas, kuris labai paplitęs Japonijoje. Sistema labai paprasta: pardavėjas išsiunčia prekę pirkėjui, o pastarasis sumoka už ją tiesiogiai pašto poskyryje, kuriame ją atsiima.¹⁰⁷

Turint galvoje, jog e. aukcionai yra viena rizikingiausių verslo sričių ir tai, kad čia labai didelė tikimybė, jog bus pažeisti kurios nors šalies interesai, išvardintos priemonės dažniausiai tampa išsigelbėjimu rizikos nemėgstantiems aukciono dalyviams, pateikdamos daugybę saugumo garantijų. Nors teisiškai jos neįeina į aukcionų reglamentavimo sritį, kai kurie autoriai siūlo priverstinį jų taikymą numatyti įstatymuose. Siūlytume nesutikti su tokia nuomone, nes tokie reikalavimai smarkiai suvaržytų e. aukcionų veiklą.

¹⁰⁵ Teisės informatika ir informatikos teisė / M. Kiškis, R. Petrauskas, I. Rotomskis, D. Štītis – Vilnius: 2006, 153 p.

¹⁰⁶ R. A. Miriam, E-Buyer Beware: Why Online Auction Fraud Should be Regulated, *American Business Law Journal* / Vol. 39, <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=5&hid=107&sid=b4fd6f15-0bfb-4eff-90cd-5eafbc5d340f%40sessionmgr2> : 2007.03.08, 620 p.

¹⁰⁷ Kubota T. Legal Concerns Against Auctions and Securities Conventions: A Japanese Perspective // *Global Information Technology and Competitive Financial Alliances 2006*, Idea group Inc. 298p.

3. Valstybės priemonės vartotojų teisėms užtikrinti

E. aukcionų valstybinis reguliavimas neteisėtoms veikoms užkirsti yra minimalus ne tik Lietuvoje, bet ir beveik visame pasaulyje. Tai sąlygoja palyginti sparti naujų technologijų vystymosi sparta. Dėl šios priežasties e. aukcionų reglamentavimas daugiausiai nagrinėjamas tik teoriniame lygmenyje. Nors sukčiavimo atvejams ir kitiems pažeidimams e. aukcionuose taikomos BK ir ATPK teisės normos, tačiau įstatymiškai reikia reglamentuoti ne tik *post factum* atvejus, bet ir imtis priemonių galimiems pažeidimams užkirsti. Teisės doktrinoje galime aptikti keletą pasiūlymų. Vienas iš jų įstatymiškai įtvirtinti e. aukcionų finansinę atsakomybę už jų svetainėse atliekamus neteisėtus veiksmus. Anot Profesoriaus Albert R. Miriam, nors e. aukcionai tik sujungia šalis, tačiau jie pasiima ir dalį sumos nuo sandorio kainos, todėl yra iš dalies ir atsakingi už tą sandorį. Žinoma, jau išsiaiškinome, kad aukcionai neturi prisiimti absoliučios atsakomybės už ne jų padarytas neteisėtas veikas, bet bandymai užkirsti kelią tokiems atvejams būtų žymiai efektyvesni, jei būtų imtasi aktyvesnių priemonių informuojant e. aukcionų vartotojus, bei įvedus privalomas sukčiavimo išvengimo priemones e. aukcionuose, su finansine atsakomybe už kiekvieną reikalavimų pažeidimą¹⁰⁸. Teisės mokslo atstovai siūlo įvairių priemonių, kurių turėtų imtis valstybė, kad užtikrintų jų saugumą.

Viena iš priemonių - e. aukcionai turėtų informuoti savo vartotojus apie galimas potencialiai kylančias grėsmes - nurodyti įvairias sukčiavimo rūšis ir kaip vartotojai nuo to turėtų apsisaugoti, kad sumažintų riziką perkant aukcione. Tokie šviečiamieji pranešimai turėtų būti parodomi kiekvienam vartotojui, kai jis nori įsigyti prekę. Padėti šviesti vartotojus turėtų ir kiekviename e. aukciono puslapyje patalpintos nuorodos į minėtą paaiškinimą apie sukčiavimo atvejus ir į teises ginančių organizacijų ar valstybės institucijų tinklapius, kur būtų galima gauti daugiau informacijos, pranešti apie galimus ar esamus sukčiavimo atvejus.

Kita priemonė, kuri taip pat galėtų būti įtvirtinta įstatymiškai – pirkėjo ir pardavėjo asmenybės atskleidimas sutarties šalims. Tokia galimybė turėtų būti nemokama, o ją užtikrinti būtų galima pvz. per kredito įstaigas (pvz. bankus) ar naudojant elektroninį parašą.

Draudimas susikurti daugiau, kaip vieną vartotoją, dar viena priemonė turinti padėti kovoti su teisės pažeidimais, nes būtų mažiau galimybių išvengti anonimiškumo, bei jau minėto siūlymų pritraukimo atvejų.

Pateikiami ir kiti siūlymai e. aukcionų saugumui užtikrinti:

¹⁰⁸ R. A. Miriam, E-Buyer Beware: Why Online Auction Fraud Should be Regulated, American Business Law Journal / Vol. 39, <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=5&hid=107&sid=b4fd6f15-0bfb-4eff-90cd-5eafbc5d340f%40sessionmgr2> : 2007.03.08, 601 p.

- Įstatymų leidėjas turėtų reikalauti, kad vartotojams būtų suteikta galimybė apsidrausti prieš kiekvieną atliekamą transakciją.
- Jei parduodamo objekto suma viršija tam tikrą nustatytą pinigų sumą, pardavėjas tą daiktą pirmiausia turėtų nusiųsti specialistui, kuris patvirtintų to daikto būklę.
- Na, o svarbiausia, įvesti bausmes e. aukcionams už įstatymuose numatytų įsipareigojimų nevykdymą.

Dauguma šių pasiūlymų verčia suabejoti dėl jo tinkamumo ir reikalingumo. Visų pirma, nedaug įmonių visame pasaulyje siūlosi drausti aukcionus, nes tai paprasčiausiai nėra pelninga, o tokios imperatyvios sąlygos įgyvendinimas Lietuvos įstatymuose būtų tolygus e. aukcionų sužlugdymui, juolab, kaip jau minėjome, patys aukcionai net ir norėdami tokių paslaugų Lietuvoje siūlyti negali.

Numatymas priverstinai identifikuoti asmenį kelia klausimą dėl elektroninės informacijos formos nediskreditavimo principo pažeidimo. Juk virtualioje erdvėje identifikuoti žmogų galima tik pagal jo e. parašą, kas prilygtų rašytinei sandorio formai. Antra vertus, CK 6.420 str. 2 dalyje numatyta, kad pardavėjas turi teisę neatskleisti savo asmens, tačiau jeigu jo asmuo neatskleidžiamas aukciono laimėtojui, tai už visas pardavėjo prievoles laimėtojui atsako aukciono vedėjas. Kadangi e. aukcione aukciono vedėjo nėra, už visas prievoles atsako pardavėjas. Tačiau net ir tokiu atveju atskleisti savo asmenybę įstatymas nereikalauja.

Draudimas susikurti daugiau kaip vieną vartotojo sąskaitą atrodytų labai patogus ir tinkamas, tačiau tai įgyvendinti gana sudėtinga, nes tokį mechanizmą būtų galima įgyvendinti tik identifikavus asmenį.

Manytina, kad nėra pagrįstas ir reikalavimas priverstinai tikrinti prekę specialistui. Tai taip pat reiškia neabejotinas papildomas tiek pinigines tiek laiko sąnaudas, kurios galbūt visiškai nereikalingos konkrečioje situacijoje.

Apibendrinant, reikėtų nepamiršti, kad pernelyg griežti įstatyminiai reikalavimai smarkiai varžo verslo steigimosi laisvę, o taip pat žmogaus laisvo veikimo galimybes. Neįmanoma šimtu procentu užtikrinti nei elektroninio, nei tradicinio aukcionų, nei apskritai jokios transakcijos saugumo. Ir valstybė turi rasti balansą tarp jos piliečių saugumo ir veiksmų laisvės. Pernelyg dideli suvaržymai reikštų tiek e. aukcionų, tiek valstybės, tiek ir jos piliečių praradimus. Esant demokratinei visuomenei ir rinkos konkurencijai patys e. aukcionų administratoriai gali nuspręsti

kokia apimtimi jie apsaugos savo vartotojus, o vartotojai, rinkdamiesi, kurio aukciono paslaugomis naudotis, turi patys priimti sprendimą su kokia rizika jie pasiryžę veikti. Pagrindinis valstybės uždavinys - ne spręsti už kitus asmenis, ką jie turi daryti, o tinkamai juos informuoti apie gresiančią riziką, bei nurodyti, kokių savisaugos priemonių jie gali imtis norėdami jos išvengti. Todėl vienintelis imperatyvus nurodymas iš valstybės pusės e. aukcionams, darbo autoriaus nuomone, turėtų būti tinkamo visų vartotojų informavimo užtikrinimas, kad kiekvienas žinotų kokio pavojai jų laukia, bei kaip nuo jų apsisaugoti. Juolab, kad toks sprendimas techniškai yra labai paprastas ir reikalaujantis mažai papildomų lėšų.

Reikėtų paminėti įdomų faktą, kad nei Lietuvos įstatymai nei patys lietuviški aukcionai teisiškai neužkerta kelio „siūlymo priviliojimo atvejams“, nes nedraudžia tam pačiam asmeniui būti ir pardavėju ir savo paties aukciono dalyviu (tik vienintelis pirkis.lt draudžia sukurti vienam asmeniui dvi sąskaitas¹⁰⁹), o tai prieštarauja ne tik aukciono, bet ir bet kokios juo sudaromos sutarties esmei. Todėl manytina, kad įstatymiškai reikėtų reglamentuoti tokią veiklą draudžiančias nuostatas. Šios nuostatos įtvirtintos daugelio vakarų valstybių įstatymuose.

¹⁰⁹ Pirkis.lt taisyklės, www.pirkis.lt/taisykles : 2007.09.04

IŠVADOS, REKOMENDACIJOS, PASIŪLYMAI

Atlikus kompleksinį elektroninių aukcionų teisinio reglamentavimo problemų tyrimą bei išnagrinėjus galimus šių problemų sprendimų būdus, gavome tokias išvadas:

1. Į teisinę aukciono sampratą Lietuvoje įeina sutarčių sudarymas aukciono būdu ir varžytinės. Darbo autorius siūlo aukcioną reglamentuoti CK 6 knygos II dalyje, numatant jį kaip vieną iš sutarties sudarymo būdų, ir įtvirtinant tokią aukciono sąvoką: „Aukcionas, tai sutarties sudarymo būdas, kuomet sutartį siūloma sudaryti daugiau kaip vienam aukciono dalyviui, o sutartis laikoma sudaryta su tuo aukciono dalyviu (laimėtoju), kuris pasiūlo didžiausią kainą“. Taip pat siūlytina numatyti, jog aukcione dalyvaujantys asmenys yra: aukciono rengėjas, aukciono dalyvis, aukciono laimėtojas, aukciono vedėjas (aukcionatorius) ir aukciono administratorius.
2. Elektroniniame aukcione nėra aukciono vedėjo pagal CK 6.419 str., čia tarpininko vaidmenį atlieka įsisteigęs paslaugos teikėjas pagal E. komercijos Direktyvą ir Informacinės visuomenės paslaugų įstatymą. CK aukcionus reglamentuojančiose teisės normose aukciono vedėjo vaidmuo turėtų būti numatytas kaip galimas tačiau ne privalomas. Nesant aukcionatoriaus, jo teisės ir pareigos turėtų būti proporcingai paskirstytos aukciono rengėjui ir dalyviams.
3. Elektroninio aukciono pabaiga siejama ne su plaktuko dūžiu, kaip tai įprasta tradiciniuose aukcionuose, o su rengėjo nurodyto laiko pasibaigimu. Šis pokytis įtakoja tai, kad teisės teoretikai ir praktikai kartais klaidingai aiškina e. aukciono metu atsirandančius teisinius santykius ir jiems taiko loteriją, azartinius lošimus reglamentuojančias teisės normas ar apskritai traktuoja kaip naują dar nereglamentuotą reiškinių.
4. Ofertos klausimai e. aukcione aiškiai reglamentuoti Lietuvos Respublikos įstatymų. Remiantis E. komercijos Direktyva ir Informacinės visuomenės paslaugų įstatymu oferta e. aukcione išreiškia dalyvis siūlydamas kainą, o rengėjas turi apsisprendimo laisvę ją priimti arba ne, jeigu prieš tai nebuvo susitarta kitaip. Darbo autorius, remdamasis Anglijos pavyzdžiu, siūlo tokias pat taisykles taikyti ir tradiciniams aukcionams pakeičiant CK 6.423 str.
5. Kelių teisės pažeidimams e. aukcionuose užkirsti imasi patys e. aukcionų administratoriai, vartotojus ginančios organizacijos ir valstybė. Administratoriai saugumą siekia užtikrinti per technines priemones, vartotojus ginančios organizacijos per informacijos teikimą, tuo tarpu

valstybės pagrindinis uždavinys – tinkamas reglamentavimas. Įstatymų leidėjui siūlytina papildyti ir pakeisti teisės normas taip, kad jos leistų kuo efektyviau veikti pirmiesiems dviems subjektams. Visų pirma, siūlytina numatyti imperatyvią normą administratoriams, kuri įgalintų juos patalpinti e. aukciono internetiniuose puslapiuose aiškias nuorodas į vartotojus ginančių įstaigų ir organizacijų tinklapius. Darbo autorius taip pat rekomenduoja papildyti CK 6.420 str. 3 dalį žodžiais „aukciono dalyvis neturi teisės atšaukti savo pasiūlymą, jei nebuvo susitarta kitaip“, bei numatyti nuostatą draudžiančią tam pačiam asmeniui būti ir aukciono rengėju ir dalyviu.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminiai aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33 ;
2. Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market ('Directive on electronic commerce');
3. United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (1980) ;
4. Lietuvos Respublikos Azartinių lošimų įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 43-1495 ;
5. Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262 ;
6. Lietuvos Respublikos Civilio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. IX-743 ;
7. Lietuvos Respublikos Draudimo įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 94-4246;
8. Lietuvos Respublikos Energetikos įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 56-2224 ;
9. Lietuvos Respublikos Informacinės visuomenės paslaugų įstatymas // Valstybės žinios. 2006, Nr. X-614 ;
10. Lietuvos Respublikos Loterijų įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. IX-1661 ;
11. Lietuvos Respublikos Reklamos įstatymas// Valstybės žinios. 2000, Nr. VIII-1871 ;
12. Lietuvos Respublikos Viešųjų pirkimų įstatymas // Valstybės žinios. 2005, Nr. X-471 ;
13. Lietuvos Respublikos Žemės įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 34-620 ;
14. Nutarimas dėl valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo viešo aukciono būdu nuostatų patvirtinimo // Valstybės žinios. 1998, Nr. 3-55 ;
15. Bürgerliches Gesetzbuch, <http://bundesrecht.juris.de/bgb/index.html> : 2007.10.13 ;
16. Sale of Goods Act 1979, <http://www.johnantell.co.uk/SOGA1979.htm> : 2007.05.29 ;
17. UCC: Uniform Commercial Code, <http://www.law.cornell.edu/ucc/> : 2007.05.29 ;

Specialioji literatūra

1. Chissick M., Kelman A. Electronic Commerce Law and Practice Third Edition – London: Sweet & Maxwell, 2002, 46 p., <http://www.itc.tf.vu.lt/mokslas/E-Commerce%20Business%20Models.ppt>
2. Civilinė teisė Prievolių teisė / doc. Dr. D. Ambrasienė ir kt. – Vilnius: 2004 ;
3. Civilka M. E – komercijos modeliai: <http://www.itc.tf.vu.lt/mokslas/E-Commerce%20Business%20Models.ppt>: 2007.05.14 ;

4. Civilka M. Produktai internete – viešoji oferta ir kvietimas pateikti ofertą, <http://www.itc.tf.vu.lt/mokslas/prodinet.pdf> : 2007.10.13 ;
5. Encyclopedia Britannica online, <http://www.britannica.com/> ;
6. Garbaravičius T. Aukcionai ir jų taikymas http://www.e-biblioteka.org/resursai/DB/LB/LB_pinigu_studijos/Pinigu_studijos_1998_01_01.pdf ;
7. Garner B. A. Black's Law Dictionary Seventh Edition, St. Paul, Minn., 1999 ;
8. González A. G., eBay Law: The legal implications of the C2C Electronics commerce modelį, <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=4&hid=117&sid=d775bc10-cd09-4e08-b8d6-e1b019cd45f0%40sessionmgr8> : 2007.05.24 ;
9. Informacinių technologijų teisė // M. Civilka ir kt. – Vilnius 2004;
10. Kathleen L. H., Mallesons S. J., The Globalisation of Consumer – How the Law is Responding, [http://www.ag.gov.au/www/agd/rwpattach.nsf/VAP/\(CFD7369FCAE9B8F32F341DBE097801FF\)~BBKathleen+Harris+3_3.doc/\\$file/BBKathleen+Harris+3_3.doc](http://www.ag.gov.au/www/agd/rwpattach.nsf/VAP/(CFD7369FCAE9B8F32F341DBE097801FF)~BBKathleen+Harris+3_3.doc/$file/BBKathleen+Harris+3_3.doc) : 2007.06.03 ;
11. Klemperer P. Auction Theory: A Guide to the Literature, <http://www.blackwell-synergy.com/doi/abs/10.1111/1467-6419.00083> : 2007.03.08 ;
12. Kubota T. Legal Concerns Against Auctions and Securities Conventions: A Japanese Perspective // Global Information Technology and Competitive Financial Alliances 2006, Idea group Inc.;
13. Lansing P., Hubbard J. Online Auctions: The Need for Alternative Dispute Resolution, <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=5&hid=104&sid=664b1c92-7ed2-4b1c-a1f2-4a8069acaa6f%40sessionmgr109> : 2007.03.08
14. Lietuviškoji tarybinė enciklopedija 1 / J. Aničas ir kt. – Vilnius: 1984 ;
15. Lietuviškoji tarybinė enciklopedija 12 / J. Aničas ir kt. – Vilnius: 1984 ;
16. Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanclerio Valdemaro Sarapino įžanginė kalba “E. valdymas Lietuvoje: iššūkiai, rezultatai ir iniciatyvos” tarptautinėje konferencijoje “E. valdymas: siekiant pasitikėjimo ir gyvenimo kokybės” ;
17. Mäkeläinen S. I. From B2C to C2C e-commerce, [www.cs.helsinki.fi/u/sxmakela/CABS/\(sim\)%20From%20B2C%20to%20C2C%20e-commerce.pdf](http://www.cs.helsinki.fi/u/sxmakela/CABS/(sim)%20From%20B2C%20to%20C2C%20e-commerce.pdf) : 2007.01.27 ;
18. Menestrel M., Hunter M., Bettignies H. C., Internet e-Ethics in Confrontation With an Actyivists' Agenda: Yahoo! On Trial, <http://www.springerlink.com/index/AMMV098GW6MNE1JR.pdf> : 2007.05.29 ;

19. Miriam R. A., E-Buyer Beware: Why Online Auction Fraud Should be Regulated,
<http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=5&hid=107&sid=b4fd6f15-0bfb-4eff-90cd-5eafbc5d340f%40sessionmgr2> : 2007.03.08 ;
20. Niemann Jan-M. Online Auctions — Germany Online Auctions Under German Regulatory and Competition Laws,
http://www.sciencedirect.com/science?_ob=ArticleURL&_udi=B6VB3-44HY5MY-C&_user=10&_coverDate=11%2F30%2F2001&_alid=533149447&_rdoc=2&_fmt=summar-y&_orig=search&_cdi=5915&_sort=d&_docanchor=&_view=c&_ct=4&_acct=C000050221&_version=1&_urlVersion=0&_userid=10&md5=b383e0b12388a4fb05ebfa4682c22c5b:
2007.01.26 ;
21. Rothpf M. H., Sunju P. An Elementary Introduction to Auctions,
<http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=5&hid=117&sid=d775bc10-cd09-4e08-b8d6-e1b019cd45f0%40sessionmgr8> : 2007.05.24 ;
22. Rotomskis I. Elektroninės komercijos įtaka mokestiniams santykiams // Jurisprudencija. 2004, Nr. 53(45) ;
23. “PayPal” visiškai įteisinta Lietuvoje // Veidas. 2007 spalio 11, Nr. 41 ;
24. Sodžiūtė L., Sūdžius V. Elektroninis verslas: pardavimas ir finansinės priemonės – Vilnius: Kronta, 2006 ;
25. Subramanian G., Zeckhauser R. On the Block: Choose the Best Type of Auction
<http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=4&hid=117&sid=b06b4fba-8dfe-43cc-ac32-e81ef538740d%40sessionmgr102> : 2007.05.09 ;
26. Teisės informatika ir informatikos teisė / M. Kiškis, R. Petrauskas, I. Rotomskis, D. Štītis – Vilnius: 2006 ;
27. Urbonas M. Alfa.lt, <http://alfa.lt/straipsnis/148849#> ;
28. Webster M., Sorenson A. Internet auctions, consumer protection and the Trade Practices Act,
<http://www.deacons.com.au/UploadedContent/NewsPDFs/News522.pdf> : 2007.05.23 ;
29. Wikipedia, <http://en.wikipedia.org> ;

Teismų praktika

1. Lars Genry v. eBay, Inc., 121 Cal. Rptr. 2d 703 (Cal. App. 2002),
http://www.law.pitt.edu/madison/cyberlaw/supplement/gentry_v_ebay.htm : 2007.05.30 ;
2. Law Teacher; Cases on Formation of Contracts,
<http://www.lawteacher.net/Contract/Agreement/Agreement%20Cases.htm> : 2007.08.26 ;

3. Ulrici, 'Die enttäuschende Internetauktion - LG Münster, MMR 2000, 280', JuS 2000, 947, <http://rsw.beck.de/rsw/shop/default.asp?sessionid=C274320239F14C16A012C78811951638&docid=13443&docClass=NEWS&site=MMR&from=mmr.903> , 2007.08.26 ;
4. Warlow v. Harrison; The K-zone, Law Glossary: http://kevinboone.com/lawglos_WarlowVHarrison1858.html , 2007.08.27 ;

Kita darbe naudota medžiaga

1. Aukcionai.lt sąlygos ir taisyklės, <http://www.aukcion.lt/terms.php> : 2007.09.04;
2. Aukcionas.com naudojimosi taisyklės, <http://www.aukcionas.com/rules.php> : 2007.09.04;
3. eBay Inc. Announces Fourth Quarter And Full Year 2006 Financial Results, http://investor.ebay.com/financial_releases.cfm ;
4. eBay user agreement, <http://pages.ebay.ca/help/policies/user-agreement.html> : 2007.09.04;
5. Econsumer.gov, Your site for cross-border e-commerce complaints, <http://www.econsumer.gov/english/> : 2007.09.01;
6. Escrow.com Guiding Buyers and Sellers Safely Through the Online Escrow Process, <https://www.escrow.com/solutions/escrow/process.asp> : 2007.06.10;
7. Internet Fraud Tips from the National Consumers League's Internet Fraud Watch, <http://www.fraud.org/tips/internet/general.htm> : 2007.05.22;
8. Moneybookers.com escrow-service, <http://www.moneybookers.com/escrow-service/en/index.html?rid=2812044&gclid=CN TG6KjA0YwCFQvdlAodrS8Jrg> : 2007.06.10;
9. NCL News: Online Auction Fraud Complaints Still Rising, Says Consumers Wachtdog, http://www.nclnet.org/news/2004/internet_fraud_stats.htm : 2007.05.30;
10. PayPal; Shipping to a Buyer's Confirmed Address, <https://www.paypal.com/us/cgi-bin/webscr?cmd=xpt/cps/general/ShippingAddress> : 2007.09.01;
11. Pirkis.lt taisyklės, www.pirkis.lt/taisykles : 2007.09.04.

SANTRAUKA

Darbo tema – Elektroninių aukcionų teisinis reglamentavimas.

Pagrindinės sąvokos – elektroninė komercija, elektroninis verslas, aukcionas, aukcionų teisė, elektroniniai aukcionai, C2C.

Šiame magistriniame darbe autorius gvildena iki šiol teisinėje literatūroje mažai nagrinėtą elektroninių aukcionų temą.

Ši tema nagrinėjama trimis aspektais. Pirmiausia, išnagrinėjami tradiciniai aukcionai, kaip e. aukciono pagrindas. Ištiriama aukcionų teorija, aukcionų rūšys, atsižvelgiama į tai kaip jie reglamentuojami Lietuvoje, išskiriami esminiai požymiai ir pagal juos atskleidžiama aukciono sąvoka.

Sekančiame etape išnagrinėjamas e. aukciono, tradicinio aukciono ir e. komercijos santykis. Ištiriama, kuo pasižymi ir kokių ypatumu turi e. aukcionai, kokią įtaką jie daro teisiniams santykiams ir kaip juos keičia. Daug dėmesio skiriama ne tik teisės aktų analizei, bet ir teismų praktikai. Atsižvelgiama kokios bylos buvo nagrinėjamos pasaulyje, kokie sprendimai buvo priimti ir kas išdėstyta bylos argumentuojamoje dalyje. Pagal tai pateikiamos autoriaus rekomendacijos, kaip galėtų būti reguliuojama aukcionų veikla Lietuvoje.

Galiausiai, nagrinėjamos teisės pažeidimų e. aukcionuose problemos. Darbe pateikiama teisės pažeidimų teorinė medžiaga, problemos aktualumas, bei pasaulyje vyraujantys įvairių įstaigų, įmonių ir organizacijų sprendimai šiai problemai spręsti. Atsižvelgiama į tai ar šie sprendimai galėtų būti pritaikyti Lietuvoje, kokios kliūtys iškyta jų įgyvendinimui ir kaip jas reikėtų panaikinti, koks turėtų būti valstybinis reguliavimas neteisėtoms veikoms užkirsti.

Taigi, šis darbas yra vienas pirmųjų žingsnių į Lietuvoje dar naują ekonominio gyvenimo sritį, siekiant prisidėti prie darnaus elektroniniame aukcione susiklostančių santykių vystymosi.

SUMMARY

The subject of the work – Internet Auctions Legal Regulation

Keywords - electronic commerce, electronic business, auction, auction law, internet auctions, C2C.

This Master's thesis is a research on the online auctions law. The paper consists of three parts. In the first part the author introduces traditional auctions as the basis of online auctions. There is the analysis of the auctions theory, regulation, essential features and clear definitions. In the second part comparative analysis is made on the traditional auctions and online auctions. A closer look reveals that there exist considerable differences that may cause legal controversy. Much of attention is paid to the court ruling in different law systems and countries such as Australia, Germany, UK, USA and etc. The last chapter of the work is designed for fraudulent activities in online auctions, and research of legal regulation solutions to dissolve it.